

RISIKO- OG KAPITALSTYRING 2018

Offentliggjøring av finansiell informasjon for SpareBank 1 SR-Bank ASA

INNHold

INNLEDNING	4
ÅRET 2018.....	5
SPAREBANK 1 SR-BANK ASA	6
SPAREBANK 1-ALLIANSEN	7
KAPITALDEKNING	8
Kapitaldekningsregelverk	8
Ansvarlig kapital	8
Kombinerte bufferkrav.....	10
Faktisk kapitaldekning.....	11
Uvektet kjernekapitalandel.....	12
RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK	13
Formål	13
Overordnet risikoeksponering	13
Prosess for risiko- og kapitalstyring (ICAAP)	14
Organisering	16
Risikokultur	18
KREDITTRISIKO.....	19
Generelt om kredittrisiko	19
Utvikling i kredittrisiko	19
Styring av kredittrisiko	20
Måling av kredittrisiko	22
Risikoklassifiseringssystemet	22
Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak.....	25
Validering	26
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall.....	29
Mislighold og nedskrivninger	31
MARKEDSRISIKO	33
Generelt om markedsrisiko	33
Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater	33
Obligasjonsporteføljen.....	34
Renterisiko	35
Valutarisiko	35
Verdipapirrisiko aksjer	35
OPERASJONELL RISIKO.....	36
Styring av operasjonell risiko	36

Måling av operasjonell risiko	36
Utvikling i operasjonell risiko	36
LIKVIDITETSRISIKO	38
Generelt om likviditetsrisiko	38
Styring og måling av likviditetsrisiko	38
EIERRISIKO	40
Styring av eierrisiko	40
Generelt om eierrisiko	40
FORRETNINGSRISIKO	41
OMDØMMERISIKO	41
STRATEGISK RISIKO	42
COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)	42
Compliance policy	42
Styring av compliance risiko	42
FORKORTELSER OG DEFINISJONER	43
OVERSIKT OVER FIGURER	44
OVERSIKT OVER TABELLER	44
VEDLEGG	47

INNLEDNING

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal skape finansiell- og strategisk merverdi

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal skape finansiell og strategisk merverdi gjennom:

- å ha en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyringen og konsernets verdigrunnlag
- å ha en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjening og tap
- i størst mulig grad prise aktiviteter og produkter i tråd med underliggende risiko
- å ha en tilstrekkelig soliditet ut fra valgt risikoprofil, og samtidig tilstrebe en optimal kapitalanvendelse på de ulike forretningsområdene
- å utnytte diversifiseringseffekter
- å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

Denne rapporten er utarbeidet for å gi markedet informasjon om SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalstyring. Rapporteringen er i henhold til kravene i Kapitalkravsforskriftens del IX: *Offentliggjøring av finansiell informasjon* og oppdateres årlig. Informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital oppdateres kvartalsvis i egne vedlegg. For informasjon om konsernets godtgjørelsesordning henvises det til note 22 i Årsrapport 2018.

SpareBank 1 SR-Bank har som hensikt å gi kraft til vekst og utvikling. En totalvurdering tilsier at konsernet er godt rustet for dette.

Norsk økonomi opplever god vekst, og arbeidsledigheten har i løpet av de to siste årene falt til et lavt nivå, både på landsbasis og på Sør- og Vestlandet. Resultatene fra konjunkturbarometeret utarbeidet for Oslo, Sør- og Vestlandet¹ viser at overraskende mange bedrifter venter bedre lønnsomhet i året som kommer, og det fremgår at optimismen i bedriftene løftes av bedrifter med virksomhet innen olje, eksport og industri. Forventninger om videre oppgang og økt vekst i norsk økonomi for 2019 vil fortsette å gi en økt utvikling i konsernets markedsområder.

SpareBank 1 SR-Bank møter fremtiden med en offensiv tilnærming, blant annet ved opprettelse av et eget forretningsområde for strategi, innovasjon og utvikling. Konsernet investerer i ny teknologi, og øker fokus på utvikling av nye varer for å sikre at kundene har de beste produktene tilgjengelig på markedet. Geografisk ekspansjon, digitalisering og vekst danner grunnlag for transformasjon fra regional sparebank til en bank for hele Sør-Norge.

SpareBank 1 SR-Bank leverte et sterkt resultat i 2018, preget av inntektsvekst, reduserte nedskrivninger og god kostnadskontroll. SpareBank 1 SR-Bank oppfylder alle regulatoriske kapitalkrav per 31.12.2018. Pilar 2 - kravet for SpareBank 1 SR-Bank er med virkning fra 31.03.2019 fastsatt til 1,7 prosent, ned fra 2,0 prosent fastsatt i 2016. Ren kjernekapitaldekning er 14,7 prosent i 2018, og målet for 2019 er fastsatt til 14,6 prosent. SpareBank 1 SR-Bank er ikke definert som systemviktig finansinstitusjon (SIFI), men omfattes av Finanstilsynets anbefaling fra 2018 om at foretak med utlånsandel over 10 prosent til bedriftsmarkedet skal anses som systemviktige. Det er ventet at Finansdepartementet vil komme med en endelig avklaring i 2. kvartal 2019, og et eventuelt SIFI krav for SpareBank 1 SR-Bank vil mest sannsynlig bli gjeldende fra 2. eller 3. kvartal 2020.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets risikoeksponering, og SpareBank 1 SR-Bank vurderes å ha en godt diversifisert kredittportefølje. Samlet utlånsvekst i 2018 var 7,6 prosent. Et klart definert rammeverk som setter begrensninger på hva som finansieres og på hvilke vilkår bidrar til å opprettholde en robust portefølje.

Utlån til personkunder utgjør 65 prosent av totale utlån (EAD)². Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes som meget god med lavt tapspotensial. Det alt vesentlige av porteføljen er sikret med pant i fast eiendom, og belåningsgraden er gjennomgående moderat sett opp mot markedsverdi på sikkerhetsobjektene.

Utlån til bedriftskunder utgjør 35 prosent av totale utlån (EAD), og kredittkvaliteten vurderes som god. Konsentrasjonsrisikoen mot store kunder og enkeltbransjer er redusert de siste årene, målt mot både kjernekapital og driftsresultat. Konsernets største bransjemessige konsentrasjon er rettet mot næringsseiendom som utgjør om lag 15 prosent av den samlede utlånsporteføljen (EAD). Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av langsiktige leiekontrakter med finansielt solide leietakere. Andelen ledig areal er begrenset, og en vesentlig del av porteføljen er rentesikret.

Lønnsom utlånsvekst, moderate nedskrivninger på utlån og finansielle forpliktelser, vekst i andre inntekter og god kostnadskontroll vil bidra til å nå konsernets langsiktige mål på minimum 12 prosent egenkapitalavkastning. Solid inntjening fra en robust forretningsmodell og kapitaloptimalisering av balansen gjør konsernet godt posisjonert for å opprettholde en solid kapitalbase, samtidig som en sikrer god konkurransekraft og normaliserte utbytter.

---

¹ Konjunkturbarometer publisert januar 2019

² Inkludert portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SR-Boligkreditt AS

SPAREBANK 1 SR-BANK ASA

SpareBank 1 SR-Bank er Sør- og Vestlandets ledende finanskonsern

SpareBank 1 SR-Bank har vært blant Nordens mest lønnsomme finanskonsern de siste 15-20 årene. Konsernets markedsområde er Sør- og Vestlandet, med ca. 300.000 kunder. Antall ansatte er ca. 1.150.

SpareBank 1 SR-Bank er et finanskonsern med et komplett produktspekter overfor personmarked, næringsliv og offentlig sektor. I tillegg til selve bankvirksomheten har konsernet spesialkompetanse innen finansiering, valutarådgivning, fondsforvaltning, verdipapirhandel, forsikring, eiendomsmegling og finansiell rådgivning. Konsernets hovedkontor er lokalisert i Stavanger.

SpareBank 1 SR-Bank skal være kundens førstevalg på Sør- og Vestlandet, og gi kraft til vekst og utvikling i regionen. Dette skal oppnås ved å være nærmere folk og bedrifter enn konkurrentene. Å være nærmere folk og bedrifter innebærer å kjenne menneskene, bedriftene og markedene i regionen bedre. SpareBank 1 SR-Bank skal videre ha en bærekraftig og lønnsom forretningsmodell, med innovasjon, digitalisering og kostnadseffektivisering som viktige strategiske satsningsområder i årene som kommer.

Figuren nedenfor viser hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank.

Figur 1: Hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank ASA per 31.12.2018

SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen er en av de største tilbydere av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet.

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom det felleseide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS.

De uavhengige bankene i SpareBank 1-alliansen er SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord Norge, SpareBank 1 Østlandet og Samarbeidende sparebanker (Samspar). Bankene i SpareBank 1-alliansen distribuerer finansielle produkter fra felleseide selskaper og samarbeider på sentrale områder som merkevare, arbeidsprosesser, kompetansebygging, IT-drift,

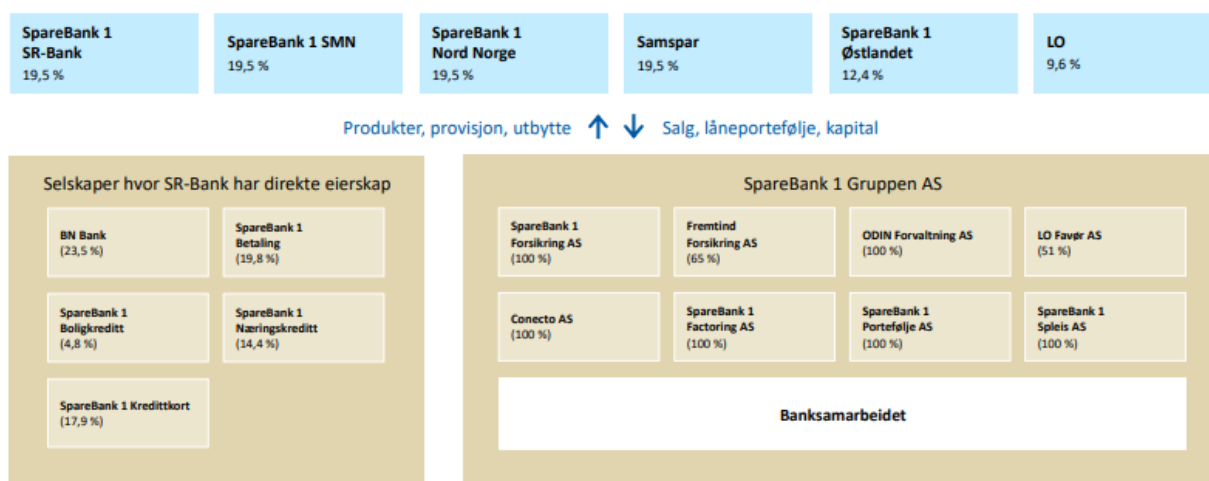
systemutvikling og innkjøp. SpareBank 1-alliansen har inngått strategiske samarbeidsavtaler med LO og LOs fagforbund.

SpareBank 1-alliansens overordnede mål er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurranseevne, lønnsomhet og soliditet.

Produktselskapene i SpareBank 1-alliansen eies av bankene gjennom holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. Figuren nedenfor gir en oversikt over eierstrukturen i SpareBank 1-alliansen.

Figur 2: SpareBank 1-alliansen per 31.12.2018

SpareBank 1 Alliansen

Alliansens eiere

Alle kreditt- beslutninger gjøres lokalt av den enkelte bank
Stordriftsfordeler relatert til kostnader, IT løsninger, markedsføring og merkevarebygging

KAPITALDEKNING

SpareBank 1 SR-Bank har styrket kapitaldekningen betydelig gjennom de siste årene.

Kapitaldekningsregelverk

For å sikre at finansforetak vurderer og håndterer risiko på en effektiv og god måte samt at de er solide og robuste ovenfor svingninger og sjokk i økonomien, reguleres finansforetakene av finansielle myndigheter, blant annet med krav til kapitaldekning.

Kapitaldekningsregelverket bygger på tre pilarer:

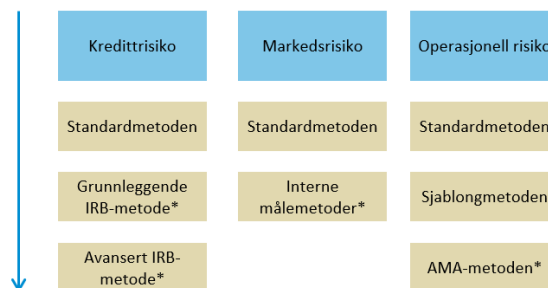
- **Pilar 1:** Kvantitative minimumskrav til ansvarlig kapital og beskrivelse av beregningsmetodene for risikovektet volum og hva som er tellende kapital.
- **Pilar 2:** Krav til risikostyring og internkontroll, herunder krav til interne prosesser for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggs kapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon.
- **Pilar 3:** Krav til rapportering og offentliggjøring av finansiell informasjon. Pilar 3 skal gjøre det mulig for markedet å vurdere finansinstitusjonens risiko- og kapitalstyring.

Ansvarlig kapital

I henhold til allmennaksjeloven skal alle selskaper til enhver tid ha egenkapital og en likviditet som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet. Kapitaldekningsregelverket definerer i pilar 1 minimumskravet til ansvarlig kapital for følgende risikotyper: kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

De ulike metodene for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital i pilar 1 er vist i figuren under.

Figur 3: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

* Metodene krever tillatelse av Finanstilsynet

Minimumskravet til ansvarlig kapital (også kalt regulatorisk kapital) utgjør åtte prosent av vektet balanse (beregningsgrunnlaget). Det er i prinsippet to ulike tilnærminger for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital etter kapitaldekningsregelverket. Den ene tilnærmingen er basert på sjablongregler mens den andre er basert på bruk av interne modeller (IRB). Ved bruk av interne modeller er det regulatoriske minimumskravet til kapital basert på bankenes interne risikovurderinger. Dette gjør det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad samsvarer med risikoen i de underliggende porteføljer eller aktiviteter.

SpareBank 1 SR-Bank har tillatelse til å bruke interne modeller for beregning av nødvendig krav til kapital for kredittrisiko i både personmarkedet (IRB-massemarked) og bedriftsmarkedet (avansert IRB-metode for foretak). Dette innebærer at risikoparameterne misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD - Exposure at Default) og tapsgrad ved mislighold (LGD - Loss Given Default) er beregnet ved hjelp av egne modeller.

Det tidligere heleide datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans AS ble i 2017 fusjonert inn i morbank SpareBank 1 SR-Bank ASA. Den innfusjonerte porteføljen rapporteres regulatorisk etter standardmetoden, mens internt benyttes IRB-metoden. Det er planlagt å søke Finanstilsynet om tillatelse til å benytte avansert IRB for den innfusjonerte porteføljen av leasing.

IRB-systemet i SpareBank 1 SR-Bank omfatter alle modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som benyttes i måling og styring av kredittrisiko. SpareBank 1 SR-Bank sin målsetting med IRB-systemet er å danne grunnlag for god risikostyring og sikre tilfredsstillende kapitaldekning i forhold til risikoen som konsernet påtar seg. IRB-systemet griper inn i en betydelig del av konsernets virksomhet, og har bidratt til å heve kvaliteten på risikostyringen i SpareBank 1 SR-Bank betydelig.

De interne målemetodene som benyttes ved den interne risikostyringen gjennomgås i kapittel for kredittrisiko. Regulatoriske beregninger av risikoeksponering og kapitalkrav beregnes med utgangspunkt i de samme systemer og modeller som benyttes ved den interne risikostyringen, men med enkelte forskjeller i modeller og modellparametere.

Tabellen under viser hovedmetodene som SpareBank 1 SR-Bank bruker ved beregning av minstekravene til ansvarlig kapital for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Risikotype	Portefølje	Regulatorisk metode
Kredittrisiko	Stater – morbank	Standardmetoden
	Institusjoner – morbank	Standardmetoden
	Borettslag, lag og foreninger – morbank	Standardmetoden
	Foretak – morbank	IRB-Avansert
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked
	Leasing, forbrukslån og billån	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Investering AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Forvaltning AS – datterselskap	Standardmetoden
	Massemarked - SpareBank 1 Boligkreditt AS	IRB-massemarked
	Massemarked - SR-Boligkreditt AS	IRB-massemarked
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt AS	Standardmetoden
	Foretak – BN Bank AS	IRB-Avansert
	Massemarked – BN Bank AS	IRB-massemarked
Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank	Standardmetoden
	Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetoden
	Valutarisiko- morbank	Standardmetoden
	Døtre og andre deleide selskap	Standardmetoden
Operasjonell risiko	SpareBank 1 SR-Bank inklusive datterselskaper	Sjablongmetoden
	Andre deleide selskap	Standardmetoden

Investeringer i andre finansinstitusjoner per 31.12.2018:

SpareBank 1 Gruppen	19,5 %
Sandnes Sparebank	15,1 %
SpareBank 1 Betaling	19,8 %

Det skilles mellom vesentlige eierandeler > 10 % og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Investeringer som overstiger 10 % av egen ren kjernekapital etter fradrag kommer til fradrag i ansvarlig kapital og fradragene tas i samme kapitalklasse som det instrumentet man eier tilhører. Investeringer i rene kjernekapitalinstrumenter som ikke kommer til fradrag i ansvarlig kapital vektet 250 % i beregningsgrunnlaget.

Investeringer i tilknyttede selskaper per 31.12.2018:

SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	4,8 %
SpareBank 1 Næringskreditt AS	14,4 %
BN Bank ASA ¹⁾	24,2 %
SpareBank 1 Kredittkort AS	17,9 %

1) Inkludert indirekte eierandeler.

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, BN Bank AS og SpareBank 1 Kredittkort AS. I konsernet foretas en forholdsmessig konsolidering.

Kombinerte bufferkrav

I Basel III ble det innført krav til kombinerte bufferkrav utover minimumskravet til ansvarlig kapital. Disse er bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, motsyklisk buffer og buffer for systemviktige finansinstitusjoner.

Bevaringsbuffer (2,5 prosent): Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 prosent av bankens beregningsgrunnlag er konstant gjennom alle konjunkturer. Formålet med bevaringsbufferen er å sikre at bankene bygger kapital i høykonjunktur for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i perioder med lavkonjunktur.

Systemrisikobuffer (3,0 prosent): Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting.

Systemrisikobufferen på tre prosent skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet.

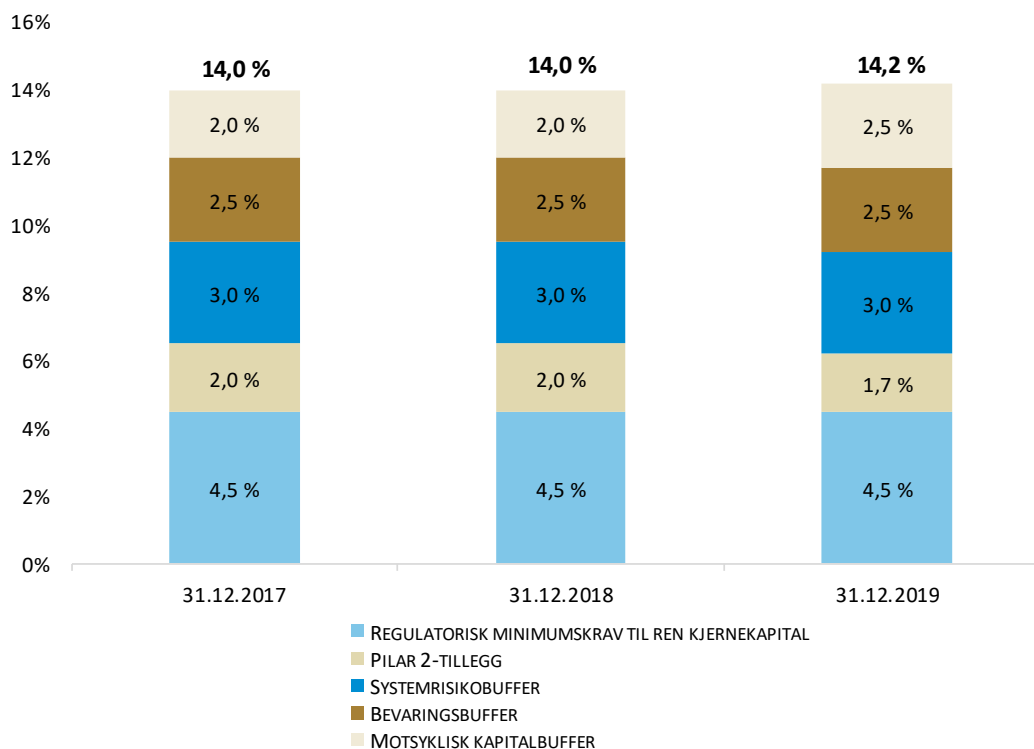
Motsyklisk buffer (0,0-2,5 prosent): Den motsykliske kapitalbufferen er fastsatt til 2,5 prosent fra utgangen av 2019. Nivået fastsettes av Finansdepartementet etter råd fra Norges Bank, og størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursituasjonen. Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning.

Buffer for systemviktige institusjoner (2 prosent): Kredittforetak som av norske myndigheter blir definert som systemviktige vil få tillagt et ekstra bufferkrav på to prosent. I utgangspunktet skulle institusjoner med en forvaltningskapital på minst 10 prosent av Fastlands-Norges BNP, eller en andel av utlånsmarkedet på minst fem prosent, defineres som systemviktig. I oktober 2018 kommuniserte Finanstilsynet at de ønsket å inkludere et tredje kriterium i definisjonen. Dette kriteriet er at banker som ved utgangen av foregående år hadde en utlånsandel til bedriftsmarkedet på minst 10 prosent i én eller flere regioner skal anses som systemviktige. SpareBank 1 SR-Bank oppfyller det nye kriteriet og kan derfor defineres som en systemviktig finansinstitusjon dersom forslaget vedtas. Forslag til forskriftsendring er sendt Finansdepartementet som vil komme med et endelig vedtak. Det er ikke ventet at Finansdepartementet vil komme med en endelig avklaring før i løpet av 2. kvartal 2019, og endelig konklusjon er usikker. Et eventuelt SIFI krav for SpareBank 1 SR-Bank vil mest sannsynlig bli gjeldende fra 2. eller 3. kvartal 2020.

Pilar 2-tillegg (2,0 prosent): Pilar 2-tillegget skal fange opp kapitalbehov knyttet til risikoer som ikke fullt ut dekkes av kapitalkravene i Pilar 1. For SpareBank 1 SR-Bank vil pilar 2-tillegget med virkning fra 31.03.2019 reduseres fra 2,0 prosent til 1,7 prosent.

Figuren nedenfor viser det regulatoriske kapitaldekningskravet til SpareBank 1 SR-Bank. Samlet krav til ren kjernekapitaldekning inkludert buffere og Pilar 2-tillegg ved utgangen av 2018 var 14,0 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har en målsetting om å holde en egenbuffer på om lag 1 prosentpoeng utover minstekravet på 14,0 prosent. Pilar 2-tillegget reduseres til 1,7 % og motsyklisk kapitalbuffer økes til 2,5 % i 2019. Dette gir et minstekrav på 14,2 % ved utgangen av 2019.

Figur 4: Regulatorisk kapitaldekningskrav i henhold til Pilar 1

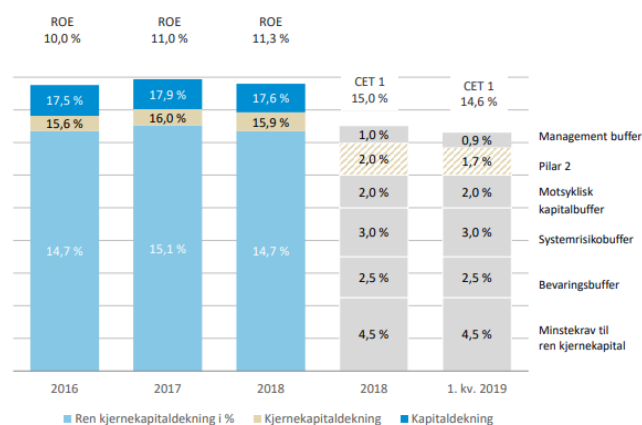

Faktisk kapitaldekning

Ved utgangen av 2018 er ren kjernekapitaldekning på 14,7 prosent og kapitaldekningen 17,6 prosent, mot henholdsvis 15,1 og 17,9 prosent ved utgangen av 2017. I disse beregningene inngår overgangsregelen («Basel I-gulvet») som innebærer at kapitalkravet ved bruk av interne metoder ikke kan være mindre enn 80 prosent av kapitalkravet etter Basel I-regelverket.

Reduksjonen i ren kjernekapitaldekning skyldes en økt risikovektet balanse som følge av utlånsvekst sammen med innføring av nye regnskapsregler etter IFRS 9. Kapitaleffektiverende tiltak og en sunn utlånsvekst har derimot begrenset effekten av disse forholdene.

Figur 5: Kapitaldekning

Tabellen under viser SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av minimumskrav til ren kjernekapital samt kombinerte bufferkrav ved utgangen av 2018.

Tabell 2: SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av kapitaldekningskrav

	Gjeldende sats	31.12.2018	31.12.2017
Risikovektet balanse		130.869	120.160
Minimumskrav til ren kjernekapitaldekning	4,5 %	5.889	5.407
Kombinerte bufferkrav			
Bevaringsbuffer	2,5 %	3.272	3.004
Systemrisikobuffer	3,0 %	3.926	3.605
Motsyklisk kapital buffer	2,0 %	2.617	2.403
Sum bufferkrav til ren kjernekapital		9.815	9.012
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav		3.564	3.670
Kapitaldekning		17,6 %	17,9 %
herav kjernekapitaldekning		15,9 %	16,0 %
herav tilleggskapitaldekning		1,8 %	1,8 %
Ren kjernekapitaldekning		14,7 %	15,1 %

Uvektet kjernekapitalandel

I tillegg til de skjerpede kravene til ansvarlig kapital og kombinerte bufferkrav, foreslo Baselkomiteen i 2011 å innføre uvektet kjernekapitaldekning³ (leverage ratio) som et supplerende kapitalmål til kapitaldekning basert på risikovektet beregningsgrunnlag. Et minstekrav på 3 prosent ble lagt til grunn i forslaget. EU-kommisjonen fulgte opp gjennom å innføre krav i CRD IV om beregning av uvektet kjernekapitalandel og med en ambisjon om å innføre minimumskrav til nivået på uvektet kjernekapitalandel fra 2018.

Finansdepartementet har fastsatt et minstekrav til uvektet kjernekapitaldekning tilsvarende 3,0 prosent fra og med 30. juni 2017. Alle banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer på minst 2,0 prosent. Systemviktige banker skal utover dette ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer på minst 1,0 prosent.

Minstekravet til uvektet kjernekapitaldekning for SpareBank 1 SR-Bank er 5,0 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 2018 en uvektet kjernekapitalandel på 7,7 prosent, og dermed godt over de minimumskrav som diskuteres og anbefales internasjonalt.

³ Kjernekapital som andel av eksponeringsmål (inkludert eksponering utenom balansen)

RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker derfor betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og -prosesser som er i tråd med ledende internasjonal praksis.

Formål

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal skape finansiell og strategisk merverdi gjennom:

- å ha en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyringen og konsernets verdigrunnlag
- å ha en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjening og tap
- i størst mulig grad prise aktiviteter og produkter i tråd med underliggende risiko
- å ha en tilstrekkelig soliditet ut fra valgt risikoprofil, og samtidig tilstrebe en optimal kapitalanvendelse på de ulike forretningsområdene
- å utnytte diversifiseringseffekter
- å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

Overordnet risikoeksponering

SpareBank 1 SR-Bank eksponeres for ulike typer risiko:

- **Kredittrisiko:** risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser
- **Markedsrisiko:** risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder
- **Operasjonell risiko:** risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser
- **Likviditetsrisiko:** risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader

- **Eierisiko:** risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultat fra eierposter i strategisk eide selskap eller at konsernet må tilføre ny egenkapital til strategisk eide selskap. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse
- **Forretningsrisiko:** risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer
- **Omdømmerisiko:** risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter
- **Strategisk risiko:** risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger
- **Compliance risiko:** risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner, bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av regelverket og/eller brudd på konsesjonsbestemmelser
- **Konsentrasjonsrisiko:** risikoen for at det oppstår en opphopning av eksponering mot en enkelt kunde, bransje eller geografisk område
- **Pensjonsrisiko:** risikoen for økning i fremtidige pensjonsforpliktelser
- **Klimarisiko:** risikoen for direkte og indirekte tap som følge av klimarelaterte forhold

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og risikojustert kapital for å kunne dekke uventede tap. Forventet tap beskriver det beløpet konsernet statistisk må forvente å tape i løpet av en 12 måneders periode, mens risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet er eksponert mot. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap.

Prosess for risiko- og kapitalstyring (ICAAP)

Formålet med Policy for risiko- og kapitalstyring er å gi føringer for konsernets overordnede holdninger og prinsipper til risiko- og kapitalstyring, og sikre at konsernet har en effektiv prosess for dette. Policyen skal videre sikre at det interne rammeverket tilfredsstillende lover, forskrifter og beste praksis for god risiko- og kapitalstyring.

Risiko- og kapitalvurderingsprosessen i SpareBank 1 SR-Bank bygger på følgende hovedprinsipper:

- Konsernets rammeverk for risiko- og kapitalstyring skal være dokumentert og bygge på beste internasjonale praksis
- Konsernet skal ha en kontroll- og styringsstruktur som fremmer forsvarlig og uavhengig styring og kontroll
- Risiko- og kapitalstyringen skal være en integrert del av styrings- og beslutningsprosessen i konsernet
- Risiko- og kapitalstyringen i konsernet skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning
- Konsernet skal ha en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring
- Styret skal minimum årlig vedta konsernets ønskede risikoprofil
- SpareBank 1 SR-Bank skal ha en risikovilje som gir tilstrekkelig buffer i forhold til konsernets risikoevne, og der ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Prosessen for risikoidentifikasjon skal gjennomføres jevnlig, være framoverskuende og dekke alle vesentlige risikoområder
- Kvantifiseringen av risiko skal bygge på anerkjente metoder og være tilstrekkelig konservativ slik at eventuelle modellsvakheter hensyntas på en god måte

- Det skal gjennomføres grundige analyser av de identifiserte risikoene for å forstå risikoenes påvirkning på inntekter, kostnader og tap
- På bakgrunn av risikoanalysen skal det etableres effektive kontroll- og styringstiltak for de enkelte risikoene. Sannsynlighetsreducerende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak
- Konsernet skal minst årlig gjennomføre en finansiell framskrivning med varighet på minimum fem år, og den skal minimum dekke en forventet finansiell utvikling samt en periode med et alvorlig økonomisk tilbakeslag. Det alvorlige økonomiske tilbakeslaget skal være strengt, men realistisk
- Avkastningen på regulatorisk kapital skal være et av de viktigste strategiske resultatmålene i den interne styringen av SpareBank 1 SR-Bank. Risikojustert avkastning skal være grunnlaget for fastsettelse av de kredittstrategiske rammene for EAD mellom henholdsvis BM og PM.
- Konsernet skal ha en oversiktlig og periodisk risikoppfølging og -rapportering
- Konsernet skal i størst mulig grad prise aktiviteter og produkter i tråd med den underliggende risiko for å sikre riktig risikotaking
- Konsernet skal utarbeide robuste gjenopprettelsesplaner for å i best mulig grad kunne håndtere kritiske situasjoner hvis de skulle oppstå
- Konsernet skal ha entydige og klare definisjoner av de ulike risikotypene

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess er rammeverket basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på. Hovedelementene er beskrevet i figuren under.

Figur 6: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess

Konsernets strategiske målbilde

Rammeverket for styring og kontroll tar utgangspunkt i konsernets til enhver tid gjeldende strategiske målbilde.

Definering av risikoprofil

Styret skal minimum årlig vedta konsernets risikoprofil. SpareBank 1 SR-Bank definerer sin risikoprofil gjennom å beregne konsernets risikoevne og deretter fastsette konsernets risikovilje. Risikoevne og -vilje defineres ut fra resultat, rating, soliditet, likviditet og kredittkvalitet, og settes både for en normal konjunktursyklus og for et alvorlig økonomisk tilbakeslag.

Risikoevne beskriver den maksimale risikoeksponeringen konsernet tåler før det havner i en mulig recovery-situasjon og må vurdere nødvendige gjenopprettende tiltak. Risikovilje beskriver maksimal ønsket risikoeksponering ut fra et inntjenings- og tapsperspektiv, gitt den definerte risikoevnen. Forskjellen mellom risikoevne og risikovilje uttrykker konsernets sikkerhetsbuffer i forhold til å komme i en mulig recovery-situasjon, og risikoviljen skal være betydelig lavere enn risikoevnen.

Risikoidentifikasjon og analyse

Proessen for risikoidentifikasjon er framoverskuende og dekker alle vesentlige risikoområder. Det gjennomføres grundige analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. For de områder hvor

risikoen vurderes som for høy, skal det implementeres nye kontroll- og styringstiltak eller foretas en vurdering av om aktiviteten skal legges ned.

Sannsynlighetsreducerende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak. For alle vesentlige deler av konsernets virksomhetsområder skal det foreligge en ajourholdt dokumentasjon over hvilke kontroll- og styringstiltak som er etablert, risikonivåer og henvisning til eventuelle instruksjoner, fullmakter og arbeidsbeskrivelser. På bakgrunn av risikoanalysen utarbeides det årlig en risikostrategi som fastsetter akseptabelt risikonivå og målsettinger om risikojustert avkastning.

Finansiell framskrivning og stresstesting

Det foretas to finansielle framskrivninger, minimum årlig:

- Finansiell framskrivning av forventet utvikling de neste fem årene
- Finansiell framskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag over fem år

Finansiell framskrivning av forventet utvikling

Den finansielle framskrivningen av forventet utvikling bygger på konsernets prognose for gjeldende periode. Prognosen gjenspeiler konsernets strategiske målbilde, forretningsplaner, krav til kapitaldekning og forventet utvikling i makrobildet for de neste årene.

Formålet med framskrivningen er å belyse hvordan dette påvirker konsernets finansielle utvikling målt i egenkapitalavkastning, fundingsituasjon og kapitaldekning.

Finansiell framskrivning av et økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest)

Formålet med en finansiell framskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag er å:

- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner
- Vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter
- Øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning
- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter
- Identifisere svakheter i konsernets risikostراتيجier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risikoreducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap

Framskrivningen har en tidshorisont på 5 år og dekker dermed inn en forventet konjunktursyklus. For å vurdere konsekvensene av et økonomisk tilbakeslag for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd.

Kapitalallokering

Risikojustert avkastning er et av de viktigste resultatmålene i SpareBank 1 SR-Bank. Risikojustert avkastning tar utgangspunkt i beregningen av risikojustert kapital som beskriver hvor mye kapital konsernet må holde for å kunne dekke et uventet tap innenfor ett år med 99,9 prosent konfidensnivå.

Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten. Det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen.

Evaluering og tiltak

De overnevnte finansielle framskrivningene gir administrasjonen og styret god risikoforståelse slik at de riktige strategiske valg kan treffes, og samtidig sikre en tilfredsstillende risikoprofil. På bakgrunn av analysene utarbeider SpareBank 1 SR-Bank kapitalplaner for å oppnå en langsiktig og effektiv kapitalstyring og sikre at konsernet har en forsvarlig kapitaldekning ut fra risikoeksponering og strategisk målbylde.

SpareBank 1 SR-Bank har i tillegg utarbeidet beredskapsplaner for i størst mulig grad å kunne håndtere kriser hvis de likevel skulle oppstå. Beredskapsplanene til konsernet dekker:

- Kapitaldekning
- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko

Rapportering og oppfølging

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring, som er uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende direktør.

Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

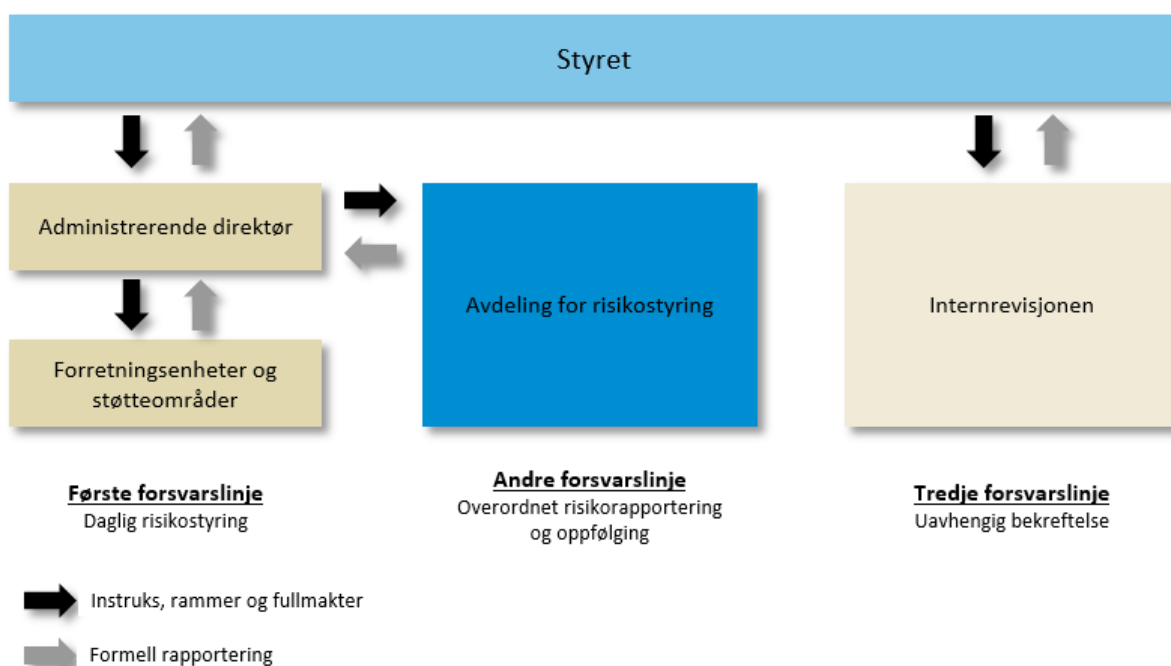
Organisering

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av uavhengighet i styring og kontroll, og ansvaret er fordelt mellom ulike roller i organisasjonen. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i banken.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Figur 7: Organisering av risiko- og kapitalstyring

Styret i SpareBank 1 SR-Bank har ansvaret for å godkjenne en forsvarlig risikoprofil, avkastningsmål, overordnede rammeverk for risiko- og kapitalstyring inkludert IRB-systemet og risikomodeller generelt. Styret er videre ansvarlige for å godkjenne risikorammer og fullmakter samt ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) med tilhørende vurdering av forsvarlig soliditet og likviditet sett i forhold til konsernets risikoprofil og regulatoriske krav.

Styret skal forsikre seg om at rammeverk for risiko- og kapitalstyring er tilstrekkelig kommunisert og implementert i hele konsernet. Styret skal videre forsikre seg om at rammeverket følges opp med tilstrekkelig autoritet og ressurser.

Adm. direktør har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Dette betyr at adm. direktør er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i konsernet, og at risikoeksponeringen overvåkes. Adm. direktør er også ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Ledere av forretnings- og støtteområdene og ansatte har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Avdeling for risikostyring skal være organisert uavhengig av forretningsenhetene og skal rapportere direkte til adm. direktør. Konserndirektør for risikostyring har også i enkelttilfeller mulighet å rapportere direkte til styret hvis ekstraordinære situasjoner skulle kreve det. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risiko- og kapitalstyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for oppfølging og rapportering av risikoeksponeringen og rammeutnyttelser.

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjonsfunksjon er outsourcet, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Intern revisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Intern revisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring blir kontinuerlig gjennomgått i konsernet.

Komiteer og utvalg:

Styrets risikoutvalg: Risikoutvalget skal overordnet følge opp konsernets risikoeksponering og rammeverk for risiko- og kapitalstyring. Risikoutvalget skal ha myndighet til å undersøke alle aktiviteter og forhold knyttet til konsernets samlede risiko og kan innhente opplysninger fra enhver ansatt. Alle konsernets ansatte og tillitsvalgte skal gi de opplysninger og den bistand som risikoutvalget måtte be om. Risikoutvalget kan iverksette de

undersøkelser det finner nødvendig for å dekke sine oppgaver, herunder innhente eksterne råd og bistand.

Risikoutvalget svarer overfor styret i SpareBank 1 SR-Bank for gjennomføringen av sine oppgaver. Det enkelte medlem har ikke noe spesielt eksternt ansvar i sin rolle som medlem av risikoutvalget. Styrets ansvar og det enkelte styremedlems ansvar reduseres ikke som følge av risikoutvalget virksomhet.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding, soliditet og at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter. Komiteen behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering, valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Risiko- og kapitalstyringskomiteen skal være bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene og fra risiko- og kapitalstyring.

Balansekomiteen er et rådgivende organ i forhold til operativ styring av konsernets balanse innenfor de rammer som er trukket opp av styret. Hovedfokuset til balansekomiteen skal være overvåking og kontroll av de faktorer som direkte og/eller indirekte påvirker bankens finansieringsevne.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende

kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kreditt risiko, der konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer blir klarlagt.

Risikokultur

Med risikokultur menes verdier og holdninger som kommer til uttrykk gjennom risikobevisthet, handlinger og evne til organisatorisk læring. En god risikokultur utgjør grunnmuren i god risikostyring og er en forutsetning for å få fullt utbytte av profesjonelle policyer, rutiner og modeller.

I samarbeid med Universitetet i Stavanger har konsernet derfor utviklet et rammeverk som benyttes til å gjennomføre jevnlig konsernomfattende evalueringer av risikokultur. Resultatene viser at SpareBank 1 SR-Bank har en god risikokultur hvor ansatte opplever en tydelig organisasjon som støtter og oppmuntrer etisk atferd, med en ledelse som opptrer i samsvar med organisasjonens etiske retningslinjer. Resultatene fra målingene gir gode diskusjoner i konsernet og økt bevissthet og innsikt i temaer som vanligvis ikke diskuteres like direkte. Det at det gjennomføres slike målinger vurderes derfor i seg selv å utgjøre et viktig bidrag til å skape en god risikokultur.

KREDITTRISIKO

Kreditrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Generelt om kredittrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har hovedsakelig kredittrisiko gjennom utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet. I tillegg har konsernet kredittrisiko gjennom likviditetsreserveporteføljen. Denne porteføljen skal i hovedsak bestå av obligasjoner og sertifikater med lav risiko som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank.

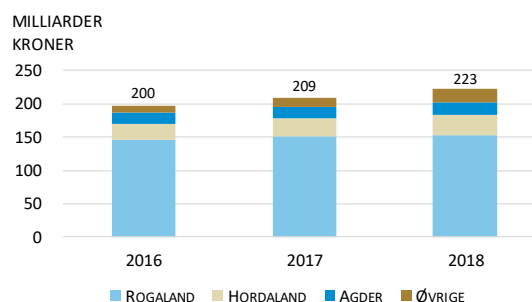
Utvikling i kredittrisiko

Ved beskrivelse av kredittrisiko i dette avsnittet benyttes følgende begreper:

- Misligholdssannsynlighet (PD) – sannsynlighet for mislighold i løpet av en 12-måneders periode basert på langsiktig utfall⁴.
- Eksponering ved mislighold (EAD) – en beregnet størrelse som inneholder faktisk eksponering og forventet eksponering på bevilgede, men ikke trukne rammer på misligholdstidspunktet.

SpareBank 1 SR-Bank har Sør- og Vestlandet som primært geografisk markedsområde, med størst tilstedeværelse i Rogaland, Hordaland og Agder. Figuren nedenfor viser eksponeringen fordelt på geografiske områder per desember de tre siste årene for friske kunder i SpareBank 1 SR-Bank (morbank) inkludert porteføljer overført til kredittforetak. SpareBank 1 SR-Finans er inkludert i tallene fra og med 2017.

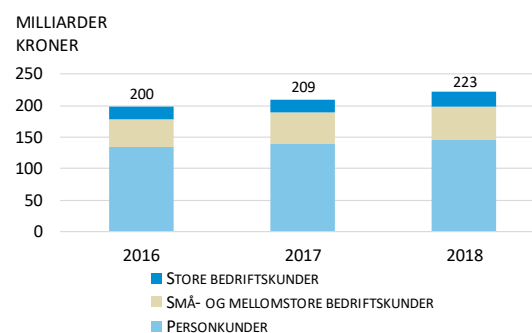
Figur 8: Eksponering (EAD) fordelt på geografisk markedsområde

Rogaland er konsernets største markedsområde, og eksponeringen per desember 2018 er på om lag 154 milliarder kroner. Dette utgjør 69 prosent av SpareBank 1 SR-Banks totale utlåns eksponering. Eksponeringen i Hordaland og Agder utgjør henholdsvis 30 og 19 milliarder kroner i 2018.

Utlåns eksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank består av en godt diversifisert portefølje med både personkunder og bedriftskunder. Figuren under viser utviklingen i utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet de tre siste årene.

Figur 9: Eksponering (EAD) fordelt på kundesegment

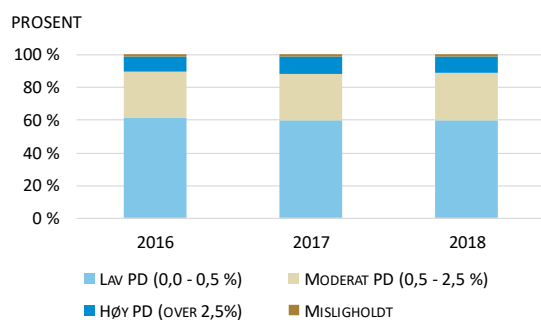
Den største andelen av utlåns eksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank er rettet mot personmarkeds kunder, og utlån i dette segmentet er i all hovedsak finansiering med pant i fast

⁴ Langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus med en varighet på 25 år.

eiendom. Eksponering mot personkunder har økt fra 140 til 144 milliarder i 2018. 97 prosent av utlånseksponeringen i personmarkedet består av engasjementer som er mindre enn 10 millioner kroner. Eksponeringen mot små- og mellomstore bedriftskunder har økt fra 49 til 53 milliarder kroner i 2018. Kredittseksponeringen mot store kunder har økt fra 20 til 25 milliarder i løpet av 2018. Store bedriftskunder defineres her som enkeltkunder med eksponering (EAD) større enn 250 millioner kroner.

Et klart definert rammeverk som setter begrensninger på hva som finansieres og på hvilke vilkår bidrar til å opprettholde en stabil og robust portefølje.

Figur 10: Utlånportefølje fordelt på misligholdssannsynlighet (PD)⁵

Andel utlånseksponering mot kunder med misligholdssannsynlighet (PD) lavere enn 0,5 prosent utgjør 60 prosent i 2018. Dette er kunder som risikoklassifiseres i misligholdsklasse A, B eller C. Andelen utlånseksponering med moderat PD var 29 prosent. Disse kundene risikoklassifiseres i misligholdsklasse D, E og F.

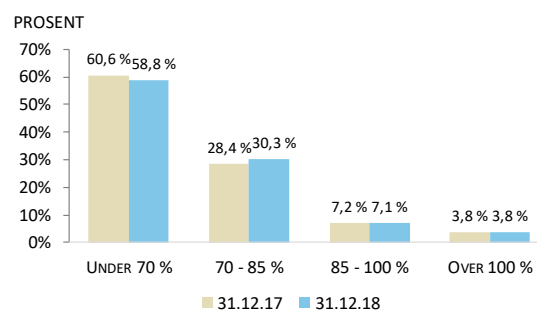
SpareBank 1 SR-Bank har et betydelig fokus på oppfølging av engasjementer med PD høyere enn 2,5 prosent. Per desember 2018 er 10 prosent av utlånseksponeringen mot kunder med PD høyere enn 2,5 prosent. Disse kundene risikoklassifiseres i misligholdsklasse G, H og I. Eksponeringen mot misligholdte kunder utgjør 1,3 prosent av total utlånseksponering i bedriftsmarkedet og personmarkedet per desember 2018.

Porteføljesammensetningen bygger på en klart definert strategi der vekst og risikoprofil blant annet styres gjennom særskilte kredittstrategiske rammer for konsentrasjonsrisiko. Konsentrasjonsrisikoen er

bygget vesentlig ned de siste årene, i samsvar med risikostrategiske føringer fastsatt av styret. Det har spesielt vært stort fokus på å redusere andelen av engasjementer som potensielt kan gi betydelige tap.

Figuren under viser utviklingen i belåningsgrad i personmarkedsporteføljen fra 2017 til 2018. Beregningen av belåningsgrad tar utgangspunkt i sikkerhetenes markedsverdi og er vist som totalfordelt belåningsgrad. Ved totalfordelt belåningsgrad tilordnes hele det aktuelle lånet ett og samme intervall.

Figur 11: Belåningsgrad boliglån (totalfordelt)

Markedsverdiene på bolig i SpareBank 1 SR-Banks markedsområde har hatt svak utvikling de siste tre årene. Dette medfører at andelen utlån innenfor 70 prosent av vurderte sikkerhetsverdier er noe redusert fra 2017. Andelen utlån med belåningsgrad lavere enn 85 prosent er stabilt høy. 89,1 prosent av utlånseksponeringen ved utgangen av 2018 er innenfor 85 prosent av vurderte sikkerhetsverdier, mot 89,0 prosent året før.

Styring av kreditt risiko

Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil. Kreditt risikoen styres gjennom rammeverket for kredittinnvilgelse, engasjementsoppfølging og porteføljestyring.

Styringen av kreditt risiko bygger på følgende hovedprinsipper:

- Konsernet skal være blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kreditt risiko.

⁵ For personkunder er det ulike krav til langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet (PD) internt og regulatorisk. Figuren viser utlånporteføljen med interne PD-estimer.

- Det skal legges særlig vekt på at kundenes virksomhet er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, og at virksomheten har et langsiktig perspektiv.
- Hovedfokus i kredittgivningen skal være kundens betjeningsevne, og svak/manglende betjeningsevne skal ikke kunne kompenseres med god sikkerhet.
- Risikoen som oppstår ved å konsentrere utlånsvirksomheten mot en enkelt kunde, bransje eller segment skal begrenses for å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Kredittkultur

SpareBank 1 SR-Bank er blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kredittrisiko. Dette er oppnådd gjennom lokal kunnskap om kunden, gjennom bruk av robuste kredittmodeller og kredittanalyser, og ved at det stilles tydelige krav til medarbeidernes kompetanse og holdninger der evnen til å erkjenne risiko og viljen til å ta lærdom av erfaring vektlegges.

I kredittvurderingene legges det særlig vekt på at kundenes virksomhet er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, at kundenes virksomhet har et langsiktig perspektiv samt at kundene både har nødvendig betjeningsevne og robust egenkapital hensyntatt virksomhetens art. Kredittgivningen preges av tydelige ansvarsforhold der samhandling skal sikre et best mulig beslutningsgrunnlag, men der selve kredittbeslutningen fattes individuelt.

Evnen til å etterleve egne retningslinjer og på den måten unngå finansiering av engasjementer i strid med disse tillegges betydelig vekt. Det er derfor stort fokus på kredittmedarbeidernes aktive bruk og etterlevelse av et rammeverk for styring av kredittrisiko som er i tråd med beste praksis på området. Etterlevelsen blir også særskilt fulgt opp av uavhengige representanter fra konsernets risikostyringsmiljø, både gjennom løpende deltagelse i de ulike kredittutvalgene og gjennom uavhengig rapportering fra arbeidet i kredittutvalgene.

Kredittstrategi

SpareBank 1 SR-Bank har Sør- og Vestlandet som primært geografisk markedsområde. Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil der ingen

enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad.

Konsernets kredittstrategi består av overordnede kredittstrategiske rammer som skal sikre en diversifisert portefølje og en tilfredsstillende risikoprofil. Rammene setter grenser for misligholdssannsynlighet, forventet tap, risikojustert kapital og hvor stor andel av samlet utlånseksponering som kan være mot bedriftsmarkedet. SpareBank 1 SR-Bank sine porteføljer som er eller vil bli overført til kredittforetakene SpareBank 1 Boligkreditt AS, SR-Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS inkluderes i de ovennevnte kredittstrategiske rammene

For bedriftsmarkedet er det også spesifikke rammer for maksimal andel av risikojustert kapital mot henholdsvis enkeltbransjer, gruppen av større kunder og mot kunder med høy risiko. Videre vedtas det rammer for beregnet maksimalt tap på enkeltkunder. En enkeltkunde inkluderer i denne sammenheng også engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre. Rammene skal sikre en diversifisert portefølje innenfor bedriftsmarkedet.

De kredittstrategiske rammene fastsettes av styret, og eventuelle avvik fra disse skal derfor fremlegges styret for godkjenning. Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis utviklingen i de kredittstrategiske rammene til styret.

Kredittpolitiske retningslinjer

De kredittpolitiske retningslinjene fastsetter minimumskrav som gjelder for alle typer finansiering, unntatt for engasjementer innvilget som ledd i utøvelse av særskilte kredittsikringsfullmakter. I tillegg til de generelle kredittpolitiske retningslinjene, er det utarbeidet et sett av mer spesifikke kredittpolitiske retningslinjer knyttet til bransjer eller segmenter som kan innebære en særskilt risiko. De kredittpolitiske retningslinjene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret.

Kredittfullmaksreglementet

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer – innen visse rammer – kredittfullmaktene til administrerende

direktør, som innenfor egne fullmakter kan delegere disse videre. De delegerte kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements misligholdssannsynlighet og sikkerhetsverdi. Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. Dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger, reduseres fullmaktsgrensene med 50 prosent. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements misligholdssannsynlighet og tapsgrad tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko. Kredittfullmaksreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter da disse godkjennes av styret.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av forhold rundt:

- Eiere og ledelse
- Finansieringsstruktur
- Overholdelse av kredittstrategi og kredittpolitikk
- Inntjening – hvorvidt kunden vil ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag fremover
- Tæring – dersom inntjening svikter, hvor lenge og hvordan kan kunden dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

Måling av kredittrisiko

Det foretas en løpende engasjements- og porteføljeovervåking av eksisterende engasjement. Kredittrisikoen følges overordnet opp ved bruk av konsernets porteføljestyringssystemer, systemer for tidlig varsling av sentrale utviklingstrekk (early warning) og systemer for overvåking av kvaliteten i selve kredittinnvilgelsesprosessen.

Porteføljestyring

Konsernets risikoeksponering følges opp ved hjelp av et overordnet porteføljestyringssystem. Systemet inneholder en mengde informasjon om risikoen på både aggregert og detaljert nivå. Dette gjør det mulig med en effektiv overvåking og styring av risikoutviklingen i porteføljen. Det foretas en månedlig oppdatering av all porteføljeinformasjon inkludert oppdatering av misligholdssannsynligheten på kundene. Utviklingen av risikoen i porteføljene følges opp med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning. Risikojustert kapital gjenspeiler den faktiske risikoeksponeringen bedre enn hva det tradisjonelle fokuset på utlånsvolum gjør.

Early Warning

Konsernets system for early warning gir anledning til løpende oppfølging av sentrale risikodrivere på kundene og fungerer som en viktig indikator for potensiell misligholdsutvikling. Hensikten er å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

Eksempel på slike risikodrivere er:

- Kortsiktig og gjentatte mislighold
- Utvikling i rammeutnyttelse – både på kassekreditter, byggelån og fleksilån
- Utvikling i antall avdragsutsettelse
- Offisielle kunngjøringer

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis for eksempel enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

Risikoklassifiseringssystemet

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyring. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på hovedkomponentene som vist i figur 15:

Figur 12: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank

Misligholdssannsynlighet (PD)	Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall.
Eksponering ved mislighold (EAD)	Dette er en beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold.
Tapsgrad ved mislighold (LGD)	Dette er en beregnet størrelse av hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser .
Forventet tap (EL)	Dette er det beløp man statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode, gitt normal konjunktursituasjon.
Risikojustert kapital (UL)	Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital banken må sette av som en buffer for framtidig uventet tap.
Risikogruppe	Kunden får tildelt risikogruppe basert på engasjementets risikojusterte kapital.
Risikoprising	SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig, og har en prisingsmodell som beregner pris ut fra risikoen i engasjementet.

1) Sannsynlighet for mislighold – PD

Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 - måneders periode basert på et langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus⁶.

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
- Banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
- Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
- Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
- Som følge av betalingsproblemer hos motparten gir banken betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
- Det er begjært åpning av gjelds-forhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos

motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.

- Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall knyttet til inntjening og tæring, samt på grunnlag av ikke-finansielle kriterier som atferd og alder. For å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni misligholdsklasser (A-I). I tillegg har konsernet to misligholdsklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

SpareBank 1 SR-Bank vektlegger en stabil og forutsigbar kredittgivning og kapitalisering over tid, og konsernet utvikler derfor modeller for å beregne misligholdssannsynligheten med utgangspunkt i en «Through the Cycle»-tilnærming. Dette korresponderer også med tilnærmingen bak ratingmetodikken til de mest anerkjente ratingselskapene.

Foruten å forutsi langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten uavhengig av konjunktursituasjonen, skal modellene også klare å rangere kundene etter risiko (fra laveste misligholdssannsynlighet til høyeste misligholdssannsynlighet) ut fra den

⁶ Langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus bestående av fire perioder med normalkonjunktur og én periode med kraftig økonomisk nedgangskonjunktur.

konjunktursituasjonen man er i. Dette er viktig for å kunne forutsi hvilke kunder som kan komme til å få problemer i løpet av de neste 12 månedene. For å oppnå dette må også modellen inneholde variabler som fanger opp konjunktorendringene.

SpareBank 1 SR-Bank beregner langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet ved å ta utgangspunkt i en full tapssyklus med varighet på om lag 25 år. Tapssyklusen består av fire perioder med normal

konjunktursituasjon og én periode med kraftig økonomisk nedgangskonjunktur. Egne, representative historiske misligholdsdata benyttes som datagrunnlag ved beregningen.

Definisjonen av den enkelte misligholdsklasse er vist i tabellen under. Tabellen viser også sammenhengen mellom klassifisering i de største eksterne ratingbyråene og klassifiseringen som benyttes i SpareBank 1 SR-Bank.

Tabell 3: Definisjon av misligholdsklasser og sammenhengen mellom klassifisering i SpareBank 1 SR-Bank og de største eksterne ratingbyråene

Misligholdsklasse	Nedre grense PD	Øvre grense PD	Ratingskala Standard & Poor's	Ratingskala Moody's
A	0,00 %	0,10 %	AAA - A-	Aaa - A3
B	0,10 %	0,25 %	BBB+ - BBB	Baa1 - Baa2
C	0,25 %	0,50 %	BBB-	Baa3
D	0,50 %	0,75 %	BB+	Ba1
E	0,75 %	1,25 %	BB	Ba2
F	1,25 %	2,50 %	BB-	Ba3
G	2,50 %	5,00 %	B+	B1
H	5,00 %	10,00 %	B	B2
I	10,00 %	40,00 %	B- - CCC/C	B3 - Caa3/C

2) Eksponering ved mislighold – EAD

Eksponering ved mislighold (EAD) defineres som den eksponering banken har til en kunde på misligholdstidspunktet. Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet ramme som forventes trukket opp gitt mislighold. Ubenyttet ramme er i denne sammenheng definert som gjenstående disponibel ramme ett år før mislighold.

Innvilgede, men ikke trukne rammer på personmarkeds kunder har en konverteringsfaktor lik 1, noe som betyr at det forutsettes 100 prosent opptrekk ved mislighold. For bedriftsmarkeds kunder blir innvilgede, men ikke trukne rammer multiplisert med en konverteringsfaktor som varierer mellom 60 og 90 prosent, avhengig av kundens misligholdssannsynlighet. Konverteringsfaktor for garantier er en myndighetsfastlagt parameter og er satt til 1 for lånegarantier og 0,5 for øvrige garantier.

3) Tapsgrad ved mislighold – LGD

Tapsgrad ved mislighold beskriver hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. LGD-modellen gir estimer som skal forutsi tapsgrad i økonomiske nedgangstider. Vurderingen tar blant annet hensyn til verdien av underliggende sikkerheter, grad av gjenvinning på usikret del av engasjementet, grad av tilfriskning før realisasjon og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement.

Det benyttes syv klasser for klassifisering av engasjementer i henhold til tapsgrad ved mislighold.

Tabell 4: Definisjon av tapsgrad

LGD-klasse	Intervall for verdi av LGD
1	Inntil 10 %
2	<10 %, 20 %]
3	<20 %, 30 %]
4	<30 %, 40 %]
5	<40 %, 50 %]
6	<50 %, 60 %]
7	Over 60 %

4) Forventet tap – EL

Forventet tap beskriver hva konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12-måneders periode, basert på langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Forventet tap beregnes med utgangspunkt i eksponering ved mislighold, misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold.

5) Risikojustert kapital – UL

Det er mange forhold som påvirker konsernets tap på utlån og kreditter. Det forventede tapet er basert på størrelser som er usikre, der usikkerheten i stor grad er knyttet til egenskaper ved engasjementene. Det er relativt lite usikkerhet knyttet til godt sikrede engasjement til låntakere som har god betjeningsevne, mens det er relativt stor usikkerhet knyttet til svakt sikrede engasjement og til kunder med ustabil betjeningsevne.

For å ta hensyn til disse forholdene beregnes et uventet tap (UL) på alle engasjementene, også kalt risikojustert kapital. For dette formålet benytter SpareBank 1 SR-Bank referansemodellen for uventet tap som er gitt av Kapitalkravsforskriften. Ved å summere de uventede tapene over alle engasjement får vi et anslag på hvor mye konsernet kan tape utover det forventede tapet.

Risikojustert kapital beskriver dermed hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke alle mulige uventede tap ut fra et gitt konfidensnivå på 99,9 prosent.

Et engasjement risikoklassifiseres i en risikogruppe fra laveste til høyeste risiko basert på engasjementets risikojusterte kapital.

Risikogrupperne er definert som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 5: Definisjon av risikogrupper

RISIKOJUSTERT KAPITAL (UL) I PROSENT AV EAD		
RISIKOGRUPPE	Nedre grense	Øvre grense
LAVESTE	0,0 %	1,6 %
LAV	1,6 %	4,0 %
MIDDELS	4,0 %	8,0 %
HØY	8,0 %	12,0 %
HØYESTE	12,0 %	99,99 %

6) Risikoprising – RARORAC (Risk Adjusted Return on Risk Adjusted Capital)

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig. Dette innebærer at engasjementene med høy risiko prises høyere enn engasjementene med lav risiko. Det generelle nivået på risikoprisingen vil imidlertid også avhenge av konsernets overordnede avkastningsmål og hensynet til konkurranse-situasjonen.

SpareBank 1 SR-Bank bruker derfor modeller som beregner den riktige risikoprisen som bør tas for blant annet å prise inn forventet tap og avkastning på risikojustert kapital. Risikoprisingmodellen tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem. Modellen bygger på en standard «RARORAC»-modell (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital) for måling av risikojustert avkastning.

Prisingmodellen brukes hovedsakelig ved innvilgelse og fornyelse til å beregne kundens pris og for å måle og følge opp lønnsomheten.

Sikkerheter og andre risikoreduserende tiltak

SpareBank 1 SR-Bank krever sikkerhetsstillelser for å redusere kredittrisikoen i hvert enkelt engasjement. For foretak nedfelles det i tillegg ulike typer vilkår i de fleste kredittavtalene. Bruk av vilkår gir banken sikkerhet for at selskapet holder forsvarlige nivåer av for eksempel likviditet og egenkapital, eller at selskapet etterlever gjeldende lover og forskrifter knyttet til sin virksomhet.

For personkunder tas det hovedsakelig pant i fast eiendom (bolig). For foretak tas det pant i ulike typer sikkerheter som vist i tabell 6.

Tabell 6: Hovedtyper av sikkerheter

Sikkerhetstype	Person-marked	Bedrifts-marked
Fast eiendom	X	X
Tomter	X	X
Verdipapirer	X	X
Kausjoner	X	X
Driftstilbehør		X
Skip		X
Motorvogn/anleggsmaskin		X
Varelager		X
Landbruksløsøre		X
Kundefordringer		X
Innskudd	X	X

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stille sikkerheter på bakgrunn av statistiske data over tid, samt ekspertvurderinger i tilfeller hvor statistiske data ikke har tilstrekkelig utsagnskraft. Realisasjonsverdiene er satt slik at de ut fra en konservativ vurdering reflekterer antatt realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

Enkle pengekrav i form av innskudd på konto i kredittinstitusjon kan pantsettes til fordel for kredittinstitusjonen. I forbrukerforhold må slik panterett etableres ved skriftlig avtale, og panteretten kan bare omfatte innskudd som står på særskilt konto som er opprettet i forbindelse med avtalen (Lov om pant § 4-4 (2)).

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst/takst eller verdiestimer fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom). Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. I henhold til interne rutiner kan verdiestimer fra Eiendomsverdi benyttes dersom eiendommen ligger i et velfungerende boligmarked og det er liten grad av usikkerhet i verdiestimatet. Realisasjonsverdien på fast eiendom fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi og redusere denne med en reduksjonsfaktor som avhenger av type eiendom. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet beregnes sikkerhetsverdi på næringseiendommer ved hjelp av yieldmetoden, der verdigrunnlaget er nåverdien av forventede netto kontantstrømmer tilknyttet eiendommen. Yield reflekterer avkastningen en investor vil kreve ved investering i eiendommen og påvirkes blant annet av faktorer som eiendommens beliggenhet og beskaffenhet, leiekontraktens varighet, leietakernes soliditet, reguleringsrisiko og forventet langsiktig risikofri rente. Realisasjonsverdien på de stille sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, som reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper.

Reduksjonsfaktorene for alle typene av sikkerheter er satt på bakgrunn av verdifall man må kunne vente i en kraftig økonomisk nedgangstid.

Validering

Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet og kredittinnvilgelsesprosessen for å sikre god kvalitet over tid. Arbeidet oppsummeres i en årlig valideringsrapport som danner grunnlag for styret i SpareBank 1 SR-Bank til å ta stilling til om risikostyringssystemet (IRB-systemet) er godt integrert i organisasjonen og om det beregner risikonivå og kapitalkrav på en betryggende måte. IRB-systemet omtales i kapitlet om kapitaldekning.

Formålet med valideringen er å sikre at:

- IRB-systemet er tilpasset porteføljene det anvendes på
- Forutsetningene som IRB-systemet bygger på er rimelige
- IRB-systemet måler det som det er ment å skulle måle
- IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstagning
- SpareBank 1 SR-Bank etterlever Forskrift om Kapitalkrav

Valideringsarbeidet kan deles inn i fire hovedområder:

Kvantitativ validering: Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimer for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere engasjementene etter risiko (rangeringsevne) og

evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. I tillegg analyseres stabiliteten i modellenes estimater.

Kvalitativ validering: Den kvantitative valideringen suppleres også med mer kvalitative vurderinger. De kvalitative vurderingene bygger på informasjon fra flere ulike kilder, herunder organisasjonsundersøkelser, lederbekreftelser, internrevisjonsrapporter med mer. Bruk av kvalitative målemetoder sikrer en fullstendig validering av alle prosesser, kontrollmekanismer og rutiner, samt at den bidrar med verdifulle innspill i forhold til videreutvikling av dagens modeller. Den kvalitative valideringen gir også utfyllende

informasjon i tilfeller der tilfanget av statistiske data er begrenset.

Anvendelse: Etterprøvingen skal vise om systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og om det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking.

Etterlevelse av Forskrift om Kapitalkrav: Gjennomgangen skal sikre at SpareBank1 SR-Bank oppfyller Forskrift om kapitalkrav.

Tabellen under viser modeller som benyttes i den regulatoriske IRB-rapporteringen i SpareBank 1 SR-Bank ved utgangen av 2018:

Tabell 7: Risikomodeller som benyttes ved regulatorisk IRB-rapportering 2018

Engasjements-kategori	Segment	PD-modell	EAD-modell	LGD-modell
Massemarked (Personmarked)	Boliglånskunder med intern adferdshistorikk	PM scorekort A	KF = 1	LGD PM
	Bolig			
Massemarked (Personmarked)	Øvrige personkunder med intern adferdshistorikk	PM scorekort B	KF = 1	LGD PM
	Øvrig			
Foretak (Bedriftsmarked)	Foretak som har levert offentlig regnskap	BM bransje 1-7	EAD BM	LGD BM
	Foretak som ikke leverer fullstendig offentlig regnskap	PD sjablongscore	EAD BM	LGD BM
	Nyetablerte foretak	PD sjablongscore	EAD BM	LGD BM

SpareBank 1 SR-Bank driver kontinuerlig videreutvikling av IRB-systemet, og har stort fokus på modellutvikling. Nye modeller tas først i bruk i den interne risikostyringen for å få tilstrekkelig erfaring og datagrunnlag til å foreta validering.

Dersom anvendelse og validering av modellene gir tilfredsstillende resultater vil modellene bli omsøkt for regulatorisk anvendelse. Tabellen på neste side gir en oversikt over modeller som foreløpig kun benyttes i den interne risikostyringen.

Tabell 8: PD-modeller som benyttes i den interne risikostyringen

Engasjementskategori	Segment	PD-modell
Massemarked (Personmarked)	Nye kunder uten intern adferdshistorikk	PM Nye kunder
Foretak (Bedriftsmarked)	Næringseiendom for utleie	PD Eiendom utleie
	Store bedriftskunder	Ratingbasert PD-modell
	Foretak som ikke leverer fullstendig offentlig regnskap	BM Bransje 8
	Nyetablerte foretak	BM Bransje 9

Ved validering blir de ulike modellene vurdert ut fra fire kriterier; datakvalitet, rangeringsevne, kalibreringsnivå og stabilitet i estimatene.

Datakvalitet

Modellene som benyttes for estimering av misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad gitt mislighold er utviklet på bakgrunn av datagrunnlag fra perioden 1994 til 2012 fra bankene i SpareBank 1-alliansen.

Datagrunnlaget er gjenstand for grundig, kontinuerlig kvalitetssikring, og det foretas årlig validering for å sikre at det er representativt for nåværende portefølje i SpareBank 1 SR-Bank. Validering av datagrunnlaget viser også at det overholder kravene til datagrunnlag gitt av Kapitalkravsforskriften. Det er etablert forsvarlige sikkerhetsmarginer der dette anses som nødvendig grunnet usikkerhet i datagrunnlaget.

Rangeringsevne

Ved validering av PD-modellens rangeringsevne testes modellens evne til å rangere kundene fra den med høyest til den med lavest faktisk misligholdssannsynlighet. Rangeringsevnen måles ved hjelp av AUC-metoden (Area Under Curve).

I modellen som estimerer eksponering gitt mislighold (EAD) vil måling av rangeringsevnen vise i hvor stor grad modellen faktisk klarer å rangere kundene fra de med høyest til de med lavest konverteringsfaktor (KF). Det utføres minimum årlig validering av rangeringsevne for eksponering mot bedriftskundene. Eksponering mot personkunder har en fast konverteringsfaktor på 1 for alle kunder.

Ved validering av rangeringsevnen til modellen for beregning av tapsgrad gitt mislighold (LGD) foretas det analyser av estimert og faktisk tapsgrad i de

ulike LGD-klassene, målt ved median, uvektet og vektet gjennomsnitt.

Det foretas også en validering av i hvilken grad modellen evner å skille kundene fra de med høyest til de med lavest forventet tap (EL) i forhold til eksponering.

Kalibreringsnivå

Kapitalkravsforskriften forutsetter at estimert misligholdssannsynlighet (PD) skal forutsi langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Dette betyr at i høy- og normalkonjunkturer vil misligholdsnivået bli overestimert, mens i perioder med alvorlige økonomiske tilbakeslag vil misligholdsnivået bli underestimert. Ved validering av PD-modellens nivå foretas det en vurdering av om forskjellen mellom faktisk misligholdsnivå og estimert misligholdsnivå er forsvarlig gitt konjunktursituasjonen. Det foretas også en vurdering av om det regulatoriske kalibreringsnivået er i samsvar med regulatoriske krav.

For konverteringsfaktor (EAD) og tapsgrad (LGD) forutsetter Kapitalkravsforskriften at modell-estimatene skal forutsi rammeutnyttelsen (KF) og tapsgraden ved alvorlig økonomisk tilbakeslag ("downturn"). Dette betyr at det skal være tilstrekkelig margin mellom estimerte og observerte verdier i normalkonjunktur, og at estimatene ikke skal overskrides i en situasjon med alvorlig økonomisk tilbakeslag. Det foretas også validering av hvert enkelt element i LGD-modellen, herunder tilfriskning, benyttede reduksjonsfaktorer på sikkerhetsverdier, andel gjenvunnet av usikret eksponering og inndrivelseskostnader.

Nivå på forventet tap (EL) vurderes mot nivå på faktiske regnskapsførte tap, både på totalnivå og fordelt på geografisk område. Forventet tap skal i likhet med estimert misligholdssannsynlighet forutsi langsiktig utfall gjennom en full konjunktursyklus.

Videre utføres det stresstester på alle parameterne for å validere at estimatene er i samsvar med Kapitalkravsforskriften.

Stabilitet i estimatene

Det foretas en validering av at risikoparameterne er stabile over tid og i henhold til ønskede konjunktoregenskaper. Ved validering av PD-modell utføres valideringen ved å analysere migreringen i løpet av en 12-månedersperiode og over tid.

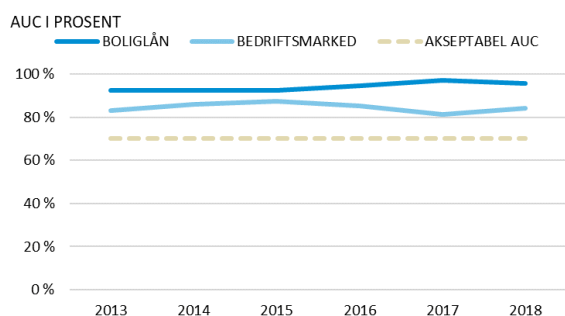
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

I dette avsnittet presenteres et utdrag av valideringsresultatene for PD-, EAD- og LGD-modellene i SpareBank 1 SR-Bank for IRB-porteføljen.

PD-modeller

Figuren under viser PD-modellenes rangeringsevne for henholdsvis boliglån og bedriftsmarked i perioden 2013-2018.

Figur 13: Rangeringsevne PD-modeller

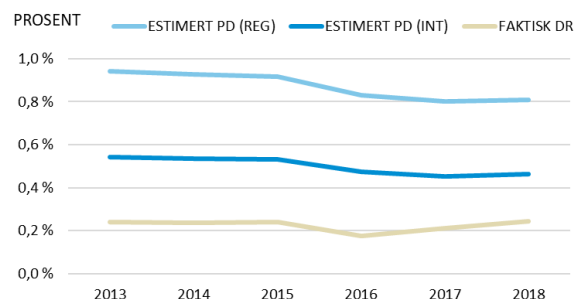

Den generiske PD-modellen for boliglån har meget høy og stabil rangeringsevne, noe som betyr at modellen har meget god evne til å rangere kundene fra de med høyest til de med lavest faktisk misligholdssannsynlighet. Validering på ulike segmenter viser også høy rangeringsevne. Den generiske PD-modellen for bedriftsmarkedskunder har høy og stabil rangeringsevne for totalporteføljen. Ved validering på ulike delporteføljer kan rangeringsevnen være noe lavere. Dette gjelder for større kunder og enkelte bransjetyper. Det er av den grunn utviklet egne PD-modeller for disse segmentene som benyttes i den interne porteføljestyringen.

I 2014 utarbeidet Finanstilsynet en ny metodikk for regulatorisk beregning av misligholdssannsynlighet (PD) og tapsgrad (LGD) for boliglån. Metodikken for beregning av PD innebærer at langsiktig utfall for mislighold skal inneholde tjue år med normalkonjunktur og fem år med lavkonjunktur. Misligholdsnivået i perioden med lavkonjunktur skal etter kravene ha et fast årlig misligholdsnivå på 3,5 prosent, uavhengig av underliggende porteføljekvalitet og tapshistorikk. Videre skal PD-estimatene tillegges en sikkerhetsmargin slik at ett enkelt engasjement ikke kan ha lavere PD enn 0,2 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har tatt kravene til etterretning og implementert nye regulatoriske nivåer for PD og LGD. SpareBank 1 SR-Bank mener imidlertid at den vedtatte metodikken for regulatorisk beregning av misligholdsnivå i en nedgangskonjunktur overestimerer risikoen i bankens portefølje betydelig. Dette medfører at PD overestimeres gjennom en full tapssyklus. Internt benytter SpareBank 1 SR-Bank derfor lavere PD-estimerer som i større grad reflekterer den underliggende risikoen i porteføljen. Bruk av de interne estimatene gir mer risikosensitive risikovekter og bidrar til økt motivasjon for god risikostyring.

Kapitalkravsforskriftens § 11-2 (1) forutsetter at estimert misligholdssannsynlighet (PD) skal forutsi langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Dette betyr at misligholdsestimatene skal være relativt stabile over tid, også gjennom en konjunktursyklus. Figuren under viser gjennomsnittlig uvektet estimert misligholdssannsynlighet (PD) internt og regulatorisk sammenlignet med gjennomsnittlig faktisk mislighold i årene 2013-2018. Her benyttes uvektede tall.

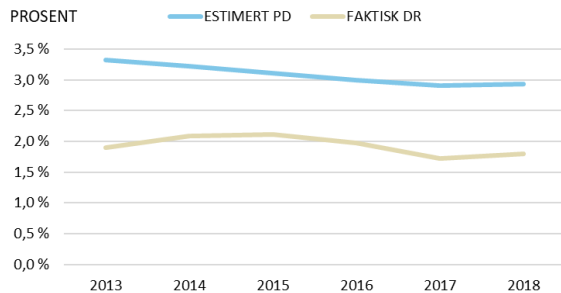
Figur 14: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – boliglån (regulatorisk og internt)

Faktisk mislighold (DR) har vært stabilt lavt. Misligholdet er vesentlig lavere enn både internt og regulatorisk estimert mislighold (PD) i hele perioden. Regulatorisk er det – i overensstemmelse med gjeldende forskrifter – en betydelig overestimering av misligholdsnivået.

For foretak er det samsvar i kalibreringen av internt og regulatorisk misligholdsnivå, og figuren nedenfor angir gjennomsnittlig uvektet estimert og faktisk mislighold for foretaksporteføljen.

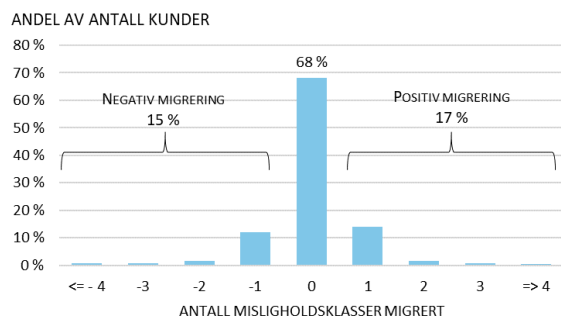
Figur 15: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – bedriftsmarked

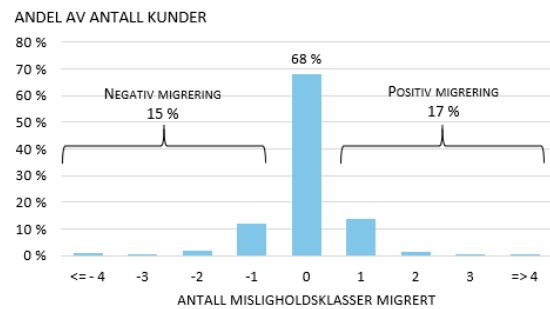
Som figuren viser er estimert sannsynlighet for mislighold (PD) høyere enn faktisk mislighold (DR) i hele perioden. PD-nivået vurderes å være i tråd med modellens ønskede konjunktoregenskaper.

Alle kunder med kredittksporing i SpareBank 1 SR-Bank risikoklassifiseres minimum årlig ved oppdatering av regnskaps- eller ligningsdata. I tillegg scores kundene månedlig basert på informasjon om intern og ekstern adferd. Figur 18 og 19 viser årlig migrering for henholdsvis boliglånskunder og bedriftsmarked. Migrering vil si hvor stor andel av kundene som skifter misligholdsklasse i løpet av en 12-månedersperiode.

Figur 16: Årlig migrering – boliglån

Figur 17: Årlig migrering – bedriftsmarked

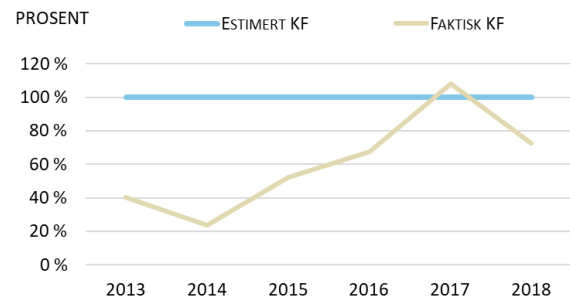

Stabiliteten i misligholdsestimatene er den fremste indikatoren på modellens konjunktoregenskaper. Andelen stabile kunder i 2018 var 68 prosent for boliglån og 41 prosent for bedriftsmarkedet.

EAD-modeller

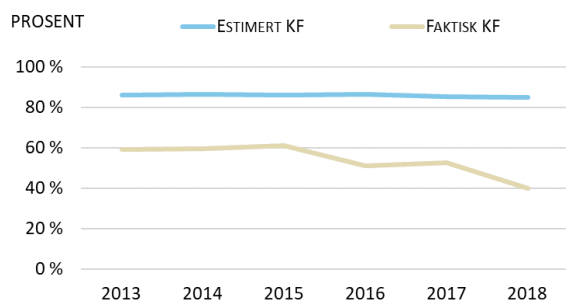
Det foretas en validering av om modellestimatene kan forutsi rammeutnyttelsen (KF) ved et alvorlig økonomisk tilbakeslag («downturn»). Dette betyr at det skal være tilstrekkelig margin mellom estimerte og observerte verdier i normalkonjunktur.

Figur 18: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – boliglån (rammelån)

For samtlige boliglånskunder med rammelån er konverteringsfaktoren en fast parameter. Gjennomsnittlig faktisk konverteringsfaktor er 60 prosent i perioden, og betydelig lavere enn den fastsatte parameteren på 100 prosent.

Figur 19: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – bedriftsmarked

For bedriftsmarkedet er det utviklet en egen modell som estimerer konverteringsfaktor basert på risikoklassifisering og engasjementstype. Gjennomsnittlig estimert konverteringsfaktor er 86 prosent, og høyere enn gjennomsnittlig faktisk konverteringsfaktor som er 54 prosent.

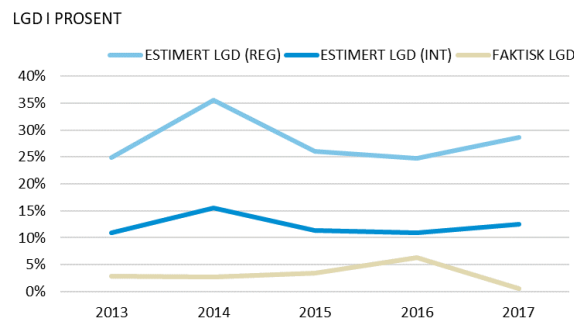
LGD-modeller

Den nye metodikken for regulatorisk beregning av tapsgrad (LGD) for boliglån innebærer at minimum estimert LGD skal være 20 prosent, uavhengig av underliggende porteføljekvalitet og tapshistorikk. Internt benyttes egne estimater for tapsgrad som bygger på interne data med empirisk dekning og som er representative for bankens portefølje.

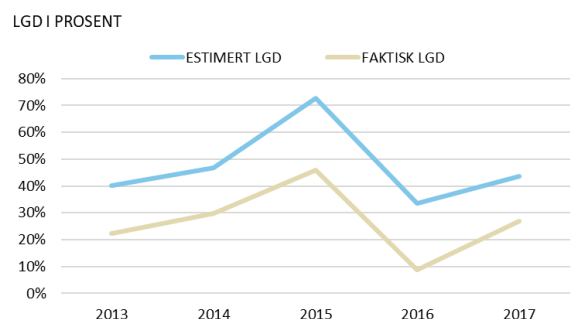
For bedriftsmarkedet er det fullt samsvar mellom interne og regulatoriske estimater for LGD. Figurene under viser sammenligning av estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte kunder for henholdsvis boliglån og foretak. Tapsgraden måles i prosent og er vektet i forhold til eksponeringen (EAD) for de misligholdte engasjementene.

Fra og med 2017 valideres LGD per misligholdsår, mot tidligere per realisasjonsår. Dette medfører at beregnet LGD avviker noe fra tidligere års rapportering. Validering av LGD for 2018 var under utarbeidelse ved offentliggjøring av Pilar 3, og figurene under viser derfor estimert og faktisk tapsgrad for perioden 2013-2017.

Figur 20: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – boliglån (regulatorisk og internt)

Figur 21: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – bedriftsmarked

Figurene over viser at faktisk tapsgrad er lavere enn estimert tapsgrad i samtlige år for både boliglån og bedriftsmarked. Få mislighold gjør at tapsgraden på enkeltkunder kan gi utslag på faktisk tapsgrad. Dette ses spesielt for bedriftsmarkedskunder.

Mislighold og nedskrivninger

SpareBank 1 SR-Bank foretar kontinuerlig vurdering av kvaliteten på kredittporteføljen, både på overordnet nivå og på enkeltkundenivå. Kunder med mislighold i form av overtrett eller restanse på konto overvåkes og følges opp på et tidlig tidspunkt, noe som sikrer at nødvendige tiltak raskt kan iverksettes.

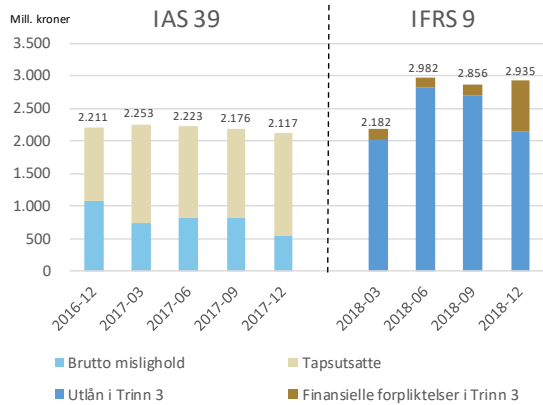
Tett oppfølging av kunder og forebyggende arbeid er viktige virkemidler for å opprettholde en god risikoprofil i konsernets utlånsportefølje for å kunne redusere fremtidige nedskrivninger.

IFRS 9 «Finansielle instrumenter» har fra og med 1.1.2018 erstattet IAS 39. Etter IFRS 9 er konsernets utlån og finansielle forpliktelser gruppert i tre grupper; Trinn 1, Trinn 2, og Trinn 3, hvor Trinn 3 benyttes for utlån og finansielle forpliktelser som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse og hvor det er objektive bevis på tap på

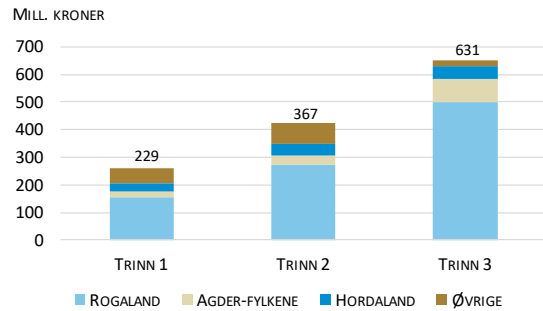
balansedato. For disse utlånene og finansielle forpliktelsene skal det avsettes for forventet tap over levetiden.

Figur 22: Utvikling i brutto utlån og finansielle forpliktelser definert som Trinn 3

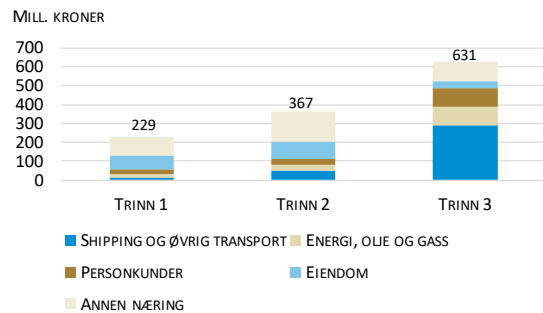
Brutto utlån og finansielle forpliktelser definert som Trinn 3 utgjorde 2.935 mill. kroner ved utgangen av 2018.

Figur 23: Fordeling av forventet kredittap på nivå og geografi

Totalt forventet kredittap ved utgangen av 2018 var 1.334,- mill. kroner, hvor av 928 mill. kroner av disse tilhørte Rogaland.

Figur 24: Fordeling av forventet kredittap på segmenter

Shipping og øvrig transport var bransjen med mest forventet kredittap i Trinn 3 med 293 mill. kroner, mens Eiendom hadde mest forventet kredittap i Trinn 1 og Trinn 2 med henholdsvis 74 og 95 mill. kroner.

MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko er en samlebetegnelse som omfatter risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser. Verdipapirrisiko, valutarisiko, renterisiko, spreadrisiko, risiko forbundet med egenbeholdning og/eller bruk av egenkapital i syndikater, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner er inkludert i markedsrisiko.

Generelt om markedsrisiko

Risikostrategi

Markedsrisiko i SpareBank 1 SR-Bank relateres i all hovedsak til konsernets investeringer i verdipapirer, herunder aksjer og obligasjoner. I tillegg har konsernet en viss eksponering for markedsrisiko fra handelsaktiviteter i rente- og valutamarkedene, samt fra aktiviteter som understøtter ordinær innlåns- og utlånsvirksomhet. Konsernets eksponering overfor markedsrisiko anses samlet sett som moderat.

Risikostrategien med tilhørende spesifisering av nødvendige risikorammer, rapporteringslinjer og fullmakter skal minimum årlig behandles og godkjennes av konsernets styre.

Fullmakter, retningslinjer og rutiner

Styrefastsatte rammer relatert til SpareBank 1 SR-Bank Markets og Treasury delegeres fra administrerende direktør til navngitte personer.

Retningslinjer og rutiner for SpareBank 1 SR-Bank Markets er godt beskrevet i SJEKK, som er bankens system for prosess- og rutinebeskrivelse. SJEKK oppdaterer prosesssteg og rutiner fortløpende slik at siste gyldige versjon alltid er tilgjengelig. Rutinene etterleves tilfredsstillende av personer involvert i styring og kontroll av markedsrisiko.

Konsernets markedsrisiko måles og overvåkes med bakgrunn i fastsatte rammer. Ansvar for løpende posisjonsavstemming og måling av konsernets markedsrisikoeksponering ligger hos middle office i SR-Bank Markets. Risk manager markeds- og likviditetsrisiko er ansvarlig for å føre løpende kontroll med risikomålingen og for den uavhengige risikorapporteringen både internt og eksternt.

Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår ved endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og egenkapital-instrumenter. Kvantifisering av risiko knyttet til verdifall på obligasjonsporteføljene vurdert til virkelig verdi, herunder både systematisk og usystematisk, beregnes med utgangspunkt i Finanstilsynets stresstestmodell for forsikringsselskaper. Metodikken er i hovedsak basert på Solvens II (QIS5-spesifikasjonene).

Likviditetsporteføljens totale beholdning utgjør 29,1 milliarder kroner⁷. Porteføljen i SR-Bank Markets utgjør 0,3 milliarder kroner⁸. Tabellen nedenfor gir en oversikt over eksponering fordelt på aktivaklasser.

Tabell 9: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen (mill. kr)

Delportefølje	4 kv. 2018	3 kv. 2018	2 kv. 2018	1 kv. 2018
Treasury	29.117	29.208	29.241	28.630
Norsk stat/kommune	0	0	711	420
OMF/Covered Bond	19.940	19.080	19.185	19.757
Utenlandsk garantert	9.159	10.110	9.327	8.435
Norsk bank/finans	18	18	18	18
SR-Bank Markets	320	319	311	347
Norsk bank/finans	85	95	78	95
Industri/annet	235	224	232	253

Risikojustert kapital forbundet med øvrig markedsrisiko måles og følges opp etter Value at Risk- prinsippet (VaR). VaR-modellen dekker konsernets rente- og valutarisiko, samt

⁷ Hvorav 6,0 milliarder kroner måles til amortisert kost og er derfor ikke utsatt for markedsrisiko.

⁸ Inkluderer hybridkapital (fondsobligasjoner) regnskapsmessig klassifisert som egenkapital.

verdipapirrisikoen forbundet med konsernets investeringer i aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser.

Markedsrisiko rapporteres under kreditt- og motpartsrisiko i henhold til standardmetoden.

Obligasjonsporteføljen

Risikoprofil og porteføljeutvikling

Konsernet har to ulike porteføljer bestående av obligasjoner og sertifikater – henholdsvis likviditetsporteføljen og porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets. De respektive porteføljene er underlagt separate forvaltningsmandat.

Likviditetsportefølje (forvaltes av Treasury)

Likviditetsporteføljen består av rentebærende papirer som enten tilfredsstillende krav for deponering i Norges Bank, LCR-regelverket eller ukommitterte kredittrammer, samt eksponering mot selskaper i SpareBank 1-alliansen. Størrelsen på porteføljen vil til enhver tid avhenge av konsernets balanse og derigjennom behovet for likvide eiendeler. Ved utgangen av 2018 utgjør den samlede likviditetsporteføljen en verdi på 29,1 milliarder kroner.

Verdipapirer som ikke tilfredsstillende ovenstående krav innebærer i henhold til konsernets interne retningslinjer en kredittisiko som er underlagt egne behandlingsregler.

Portefølje i SpareBank 1 SR-Bank Markets

Porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets består av finansielt orienterte investeringer i rentebærende papirer⁹. Gjeldende ramme for slike investeringer er én milliard kroner. Alle investeringer i denne porteføljen som ikke tilfredsstillende kriteriene for ukommitterte kredittlinjer vedtatt av styret er underlagt egne behandlingsregler. Ved utgangen av 2018 er porteføljen i SR-Bank Markets eksponert mot 31 utstedere og verdsatt til 320 millioner kroner.

Porteføljen har ingen innslag av strukturerte obligasjoner (CDO etc.) eller andre typer finansielle instrumenter.

I tabellene gis det en oversikt over SpareBank 1 SR-Bank sin eksponering i obligasjoner innenfor de ulike porteføljene.

Tabell 10: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater

Risikoklasser obligasjoner og sertifikater – totalt			
Risikokategori	Rating	Bokført verdi mill. kr	Prosent totalt
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	29.099	98,8 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0,0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	59	0,2 %
Høy risiko	Ikke-ratet	137	0,5 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	142	0,5 %
Totalt		29.437	100,0 %

Risikoklasser – Treasury			
Risikokategori	Rating	Bokført verdi mill. kr	Prosent Treasury
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	29.099	99,9 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0,0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	18	0,1 %
Høy risiko	Ikke-ratet	0	0 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	0	0 %
Totalt		29.117	100,0 %

Risikoklasser – SR-Bank Markets			
Risikokategori	Rating	Bokført verdi mill. kr	Prosent SR-Bank Markets
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	0	0 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	41	12,9 %
Høy risiko	Ikke-ratet	137	42,7 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	142	44,4 %
Totalt		320	100,0 %

⁹ Inkluderer hybridkapital (fondsobligasjoner) regnskapsmessig klassifisert som egenkapital

Renterisiko

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimum tap ved renteendring på ett prosentpoeng er totalt 85 millioner kroner som fordeles på totalbalansen til SpareBank 1 SR-Bank Markets (35 millioner kroner) og Treasury (50 millioner kroner).

Samlet valutaposisjon kan ikke overstige renterisikorammen i norske kroner.

Tabell 11: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene

Løpetidsbånd	Ramme SR-Bank Markets	Ramme Treasury
0 – 3 mnd.	NOK 20 mill.	NOK 50 mill.
3 mnd. – 6 mnd.	NOK 20 mill.	NOK 50 mill.
6 mnd. – 9 mnd.	NOK 10 mill.	NOK 50 mill.
9 mnd. – 1 år	NOK 10 mill.	NOK 50 mill.
1 år – 18 mnd.	NOK 10 mill.	NOK 20 mill.
18 mnd. – 24 mnd.	NOK 15 mill.	NOK 15 mill.
Hvert år (1-10)	NOK 30 mill.	NOK 15 mill.
10 år eller mer	NOK 30 mill.	NOK 10 mill.

Tabellen nedenfor viser total renterisiko ved utgangen av de siste fire kvartalene.

Tabell 12: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill. kr)

Renterisiko	0-6 mnd.	6-12 mnd.	1-5 år	> 5 år	Totalt
4 kv. 2018	-18	0	-0	0	-18
3 kv. 2018	-17	3	-1	1	-14
2 kv. 2018	-16	1	-8	-12	-34
1 kv. 2018	-14	3	-12	-7	-29

Valutarisiko

Valutakursrisiko er risikoen for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutaer hvor konsernet har eksponering. Valutakursrisikoen reguleres av nominelle rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i én enkeltvaluta. Overnatten kursrisiko for valuta skal netto ikke overstige 100 millioner kroner pr. enkeltvaluta og 175 millioner kroner aggregert.

Tabellen angir netto valutaeksponering medregnet finansielle derivater ved utgangen av de fire siste kvartalene.

Tabell 13: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill. kr)

Valuta	4 kv. 2018	3 kv. 2018	2 kv. 2018	1 kv. 2018
EUR	-96	35	3	-16
USD	0	0	4	2
CHF	-27	1	0	-1
GBP	0	0	-1	0
SEK	-2	1	-1	-2
Øvrige	-46	22	2	0

Verdipapirrisiko aksjer¹⁰

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser klassifiseres innenfor kategoriene virkelig verdi og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over konsernets aksjebeholdning i de siste fire kvartalene:

Tabell 14: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill. kr)

Klassifikasjon balansen	4 kv. 2018	3 kv. 2018	2 kv. 2018	1 kv. 2018
Aksjer, andeler mv	783	757	670	644

¹⁰ Inkluderer ikke hybridkapital (fundsobligasjoner) regnskapsmessig klassifisert som egenkapital

OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser¹¹.

Styring av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank skal ha en moderat risikoprofil for operasjonell risiko med en god balanse mellom tillit og kontroll som sikrer at effektivitet ivaretas, samtidig som konsernet ikke eksponeres for unødig risiko. Dette skal oppnås gjennom god risikokultur i organisasjonen, kontinuerlig læring av uønskede hendelser og utvikling av ledende metoder for å identifisere og kvantifisere risiko.

Risikostrategi og rammer for operasjonell risikoeksponering fastsettes årlig og godkjennes av styret. Det er den enkelte leders ansvar å sørge for at enheten de har ansvar for er underlagt tilstrekkelig styring og kontroll, og at operasjonell risiko styres innenfor strategi og rammer definert for konsernet. Konsernenheten for risikostyring har ansvar for å støtte og utfordre risikoeiere, og skal sørge for at konsernet har et godt rammeverk for identifisering, rapportering og oppfølging av operasjonell risiko.

Måling av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank beregner og holder regulatorisk kapital for operasjonell risiko i henhold til sjablongmetoden. Denne metoden vurderes å gi en utilstrekkelig indikasjon på den faktiske eksponeringen for operasjonell risiko ettersom den ikke tar hensyn til virksomhetsspesifikke faktorer og etablerte kontroller, men kun tar utgangspunkt i historiske inntekter og kostnader. For å få innsikt i hva som driver operasjonell risiko i konsernet gjennomføres det derfor egne kartlegginger av operasjonell risiko hvor prosesseiere og fagekspertene involveres for å identifisere potensielle risikoer med tilhørende sannsynligheter og konsekvenser. Resultatene benyttes for å simulere konsernets samlede risikoeksponering, og legges til grunn ved beregning av forretningsenhetenes risikjusterte avkastning. Tiltak for å redusere operasjonell risikoeksponering

gir dermed høyere avkastning, noe som oppmuntrer til aktiv risikostyring.

Konsernets forsikringsordninger har stor innvirkning på potensielle økonomiske konsekvenser fra operasjonelle risikoer. For alle identifiserte risikoer med potensiell økonomisk konsekvens over 10 millioner kroner foretas det derfor en individuell vurdering av forventet forsikringsdekning.

Utvikling i operasjonell risiko

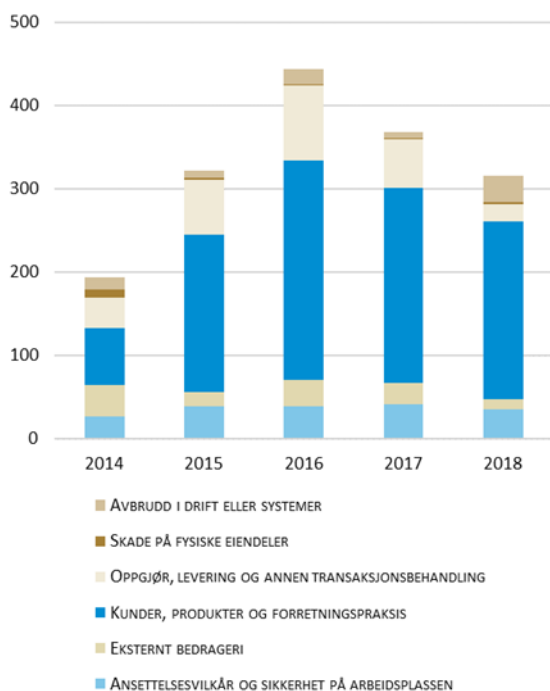
SpareBank 1 SR-Bank har gjennom jevnlig kartlegging og oppdatering av risikobildet identifisert nye operasjonelle risikoer med betydelig tapspotensiale. Som følge av dette har det blitt gjennomført målrettede risikoreducerende tiltak som har holdt det samlede nivået for potensielt tap på et stabilt nivå. Dette er oppnådd gjennom målrettede tiltak mot risikodrivere for å redusere sannsynligheten for at identifiserte risikoer skal inntreffe, samt tiltak for å redusere konsekvensene dersom de inntreffer. Tiltakene som er gjennomført er i hovedsak relatert til endring i rutiner, strengere beløpsgrenser, forbedring av systemkontroller og målrettet innhenting av tilleggsforsikringer.

Uønskede hendelser som oppstår i konsernet registreres og følges opp for å hente ut læringseffekt og dermed unngå gjentakelse. Det er derfor viktig at flest mulig hendelser blir registrert når de først oppstår, ettersom de gir verdifull input til risikovurderinger og danner grunnlag for kontinuerlig forbedring. Figuren under viser antall registrerte hendelser i årene 2014 til 2018.

---

¹¹ Juridisk risiko inngår i operasjonell risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som vurderes særskilt.

Figur 25: Registrerte uønskede hendelser fordelt etter Basel-kategorier:

Som figuren viser økte antall registrerte hendelser fra 2014 til 2016, noe som i hovedsak tilskrives forbedret rapporteringskultur og innføring av nytt system for registrering av uønskede hendelser i 2015. De siste årene har det vært en reduksjon i antall registrerte hendelser men antallet er fortsatt omtrent på samme nivå som i 2015. Reduksjonen skyldes i hovedsak færre hendelser knyttet til oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling, samt i kategorien kunder, produkter og forretningspraksis. Det samlede tapet fra registrerte uønskede hendelser i 2018 utgjorde 15 millioner kroner, mot 5 millioner kroner i 2017.

LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

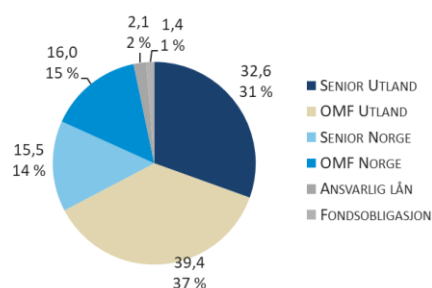
Generelt om likviditetsrisiko

Rammeverket for styring av likviditetsrisiko skal gjenspeile konsernets risikoprofil. Likviditetsrisikoen skal være lav.

Styring og måling av likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere målemetoder, da ingen metode alene kan kvantifisere denne type risiko. Metodene inkluderer rammer for maksimale refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, balansenøkkeltall, overlevelsesmål i en normalsituasjon forutsatt stengte kapitalmarkeder og det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Videre foretas det intern stresstesting av konsernets overlevelsesevne under ulike scenarioer, herunder en alvorlig bank- og markedsspesifikk krise. Resultatet av stresstestene inngår i informasjonsgrunnlaget til konsernets likviditetsstrategi og beredskapsplan¹² ved likviditetskriser.

Figur 26: Sammensetningen av konsernets fremmedkapital pr 31.12.2018 (mrd. kr. og prosent)¹³

Likviditetsreserven er på 30,4 milliarder kroner, i tillegg er det 24,4 milliarder kroner boliglån klargjort for OMF-finansiering. Likviditetssituasjonen i SpareBank 1 SR-Bank vurderes som god.

Likviditetsreserven indikerer en overlevelsessevne på 20 måneder ved utgangen av 2018 uten tilgang på ekstern finansiering. I løpet av de neste 12 månedene skal fremmedkapital tilsvarende 11,6 milliarder kroner refinansieres.

Innskudd fra kunder er en sentral finansieringskilde. For konsernet som helhet er innskuddsmassen økt med 3,4 milliarder kroner (3,5 prosent) i løpet av året og utgjør 98,8 milliarder kroner ved utgangen av 2018. I løpet av det siste året er innskuddsdekningen redusert fra 51,0 prosent til 49,0 prosent.

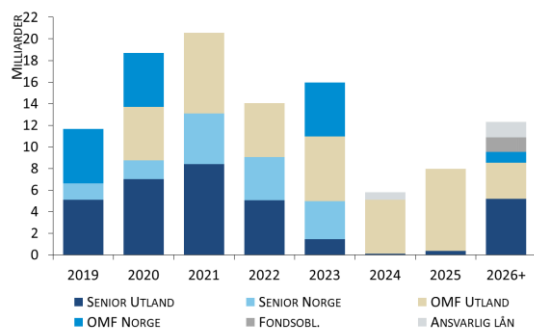
SR-Boligkreditt AS er et heleid datterselskap som ble etablert i 2. kvartal 2015. Selskapets formål er å kjøpe boliglån av SpareBank 1 SR-Bank og finansiere dette ved å utstede obligasjoner med fortrinnsrett. Gjennom SR-Boligkreditt AS kan SpareBank 1 SR-Bank diversifisere og optimalisere sin funding. Boliglån overført til SR-Boligkreditt AS utgjorde 58,8 milliarder kroner ved utgangen av 2018, og boliglån overført til SpareBank 1 Boligkreditt utgjorde 8,9 milliarder kroner. Utlån i SpareBank 1 Næringskreditt AS utgjør 0,4 milliarder kroner.

Figuren nedenfor illustrerer fremmedkapitalforfall pr. år ved utgangen av 2018:

¹² Konsernets recoveryplan fungerer også som konsernets beredskapsplan, jf. forskrift om forsvarlig likviditetsstyring § 6

¹³ Ekskludert SpareBank 1 Bolig- og Næringskreditt

Figur 27: Fremmedkapitalforfall per 31.12.2018

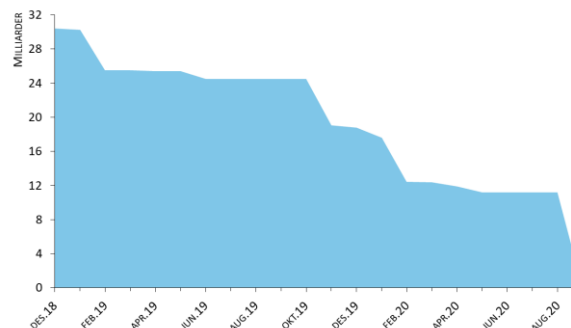

Gjennomsnittlig restløpetid på porteføljen av senior obligasjonsinnlån og OMF var 3,8 år¹⁴ ved utgangen av 2018.

Det blir månedlig utarbeidet en sensitivitetsanalyse som måler konsernets overlevelsessevne ved stengte kapitalmarkeder. Hovedformålet med analysen er å måle hvorvidt likviditetsrisikoen er i henhold til målformuleringen for likviditetsstyring, som stadfester at SpareBank 1 SR-Bank i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Analysen baseres på ulike scenarier. I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at

forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant.

Figur 28: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet

Ettersom basisscenarioet forutsetter at tilgangen på ekstern likviditet faller bort kan nye utlån utelukkende finansieres ved avdrag fra og forfall i eksisterende låneporteføljer. I en slik situasjon sikrer konsernets likviditetsbuffer overlevelsessevne til september 2020. Likviditetsbufferen består av innskudd og meget sikre og likvide rentepapirer. Konsernets kortsiktige likviditetsmål, samlet LCR (Liquidity Coverage Ratio), utgjorde 167 prosent ved utgangen av året.

¹⁴ Basert på «first call»

EIERRISIKO

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført et negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap eller at konsernet må tilføre ny egenkapital til strategisk eide selskap. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse.

Styring av eierrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har sterkt fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap. I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 SR-Bank eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 prosent i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 SR-Bank som største bank i alliansen representert som styremedlem i alle selskaper av spesiell betydning.

I konsernet er all oppfølging av eierposter samlet under konserndirektør for økonomi og finans. All rapportering fra de enkelte selskap og spørsmål vedrørende kapitalutvidelser med videre gjennomgås her. Gjennom aktiv styredeltakelse i en rekke av de deleide selskapene sikres et godt informasjonstilfang som ivaretar SpareBank 1 SR-

Banks eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 SR-Banks øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen.

Risikorammer og tildeling av risikokapital for de enkelte selskap fastsettes årlig i bankens styre. Til grunn for dette ligger et rammeverk for vurdering av risiko.

Generelt om eierrisiko

Eierrisikoen varierer fra selskap til selskap avhengig av selskapets virksomhet med dertil iboende risiko og SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel. Figuren under viser bankens heleide og deleide selskaper per 31.12.2018.

Figur 29: Heleide og deleide selskaper per 31.12.2018

FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer.

Konsernet har over lengre tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser over tid. Konsernet har over tid utviklet en kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av

virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SR-Bank har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenking og utvikling av produkter og tjenester.

OMDØMMERISIKO

Omdømmerisiko er risikoen for svikt i inntjening eller kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om virksomhetens verdigrunnlag, mål og visjon.

Konsernet har en egen informasjonsavdeling som er representert i konsernledelsen. Det er etablert dedikerte ansvarspersoner som håndterer all kommunikasjon på sosiale medier, og informasjonshåndtering inngår i konsernets beredskapsplan som er distribuert til alle ansatte.

SpareBank 1 SR-Bank har også implementert en intern prosess for identifisering og evaluering av konsernets risikobilde for omdømme. Det foretas jevnlig og minst årlig en gjennomgang og kartlegging av hvilke omdømmerisikoer konsernet er eksponert for, og om det foreligger endringer i risikobildet.

Omdømmerisikoene identifiseres og rangeres etter vurdering av:

- Direkte håndteringskostnad («brannslukking»)
- Påvirkning på avgang av eksisterende kunder
- Påvirkning på tilgang av nye kunder
- Potensiale for at konsernets konsesjoner kan komme under vurdering og dermed indirekte påvirke markedsverdi og finansieringsevne
- Om enkelte hendelser ville innebære at det ble avdekket holdninger og handlinger som avviker betydelig fra konsernets kommuniserte verdier

Konsernet har også fortløpende overvåking av omdømme gjennom daglig overvåking og vurdering av mediebildet, samt fortløpende overvåking av omtaler i ulike sosiale medier og kanaler. De fortløpende daglige vurderinger forsøkes gjennomført på en så objektiv måte som mulig. Medlemmer av konsernledelsen og andre nøkkelpersoner får daglige rapporter over mediebildet.

STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsninger.

SpareBank 1 SR-Bank har en årlig strategiprosess som involverer styret, ledelse, nøkkelpersoner, divisjoner og datterselskap i arbeidet. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for neste treårsperiode med en tilhørende forretnings- og handlingsplan. Forretningsplanen viser tydelig de prioriteringer som konsernet har gjort for perioden basert på scenarier og konkurranse- og markedssituasjon. Forretnings- og handlingsplanen er mest detaljert for det nærmeste året.

Konsernledelsen foretar både månedlig og tertialvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. I den tertialvise evalueringen vurderes også aktuelle nye initiativ og tiltak som må iverksettes basert på endringer i forutsetninger eller endringer i markedssituasjon. Strategiarbeidet er således fleksibelt i sin tilnærming og kan ivareta både kortsiktige og langsiktige målsettinger.

COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)

Compliance risiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

Compliance funksjonen i SpareBank 1 SR-Bank er en uavhengig funksjon som skal se til at de lover, forskrifter, normer og anbefalinger som regulerer vår virksomhet og som er fastsatt av myndighetsorganer eller andre institusjoner eller foreninger, implementeres og etterleves.

Compliance policy

Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Styring av compliance risiko

SpareBank 1 SR-Bank styres gjennom rammeverket for compliance som fremkommer av bankens

compliance policy, og som skal sikre at konsernet ikke pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Fokusområder er fortløpende oppfølging av etterlevelse av gjeldende regelverk og å sørge for at konsernet har beste tilpasning til kommende endringer i regelverk.

SpareBank 1 SR-Bank sin compliance funksjon er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har det overordnede ansvaret for rammeverk, oppfølging og rapportering innenfor compliance området. Verdipapirforetaket og datterselskaper har egne compliance ansvarlige der dette er påkrevd.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlige for praktisk implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Alle medarbeidere er ansvarlige for at de til daglig etterlever og forstår gjeldende lover og forskrifter.

FORKORTELSER OG DEFINISJONER

Forklaring på forkortelser som ofte blir benyttet i Pilar 3:

Forkortelse	Forklaring
IRB	Interne målemetoder (Internal Rating Based)
PD	Misligholdssannsynlighet (Probability of Default)
DR	Faktisk mislighold (Default Rate)
EAD	Eksponering ved mislighold (Exposure at Default)
KF	Konverteringsfaktor (andel av ubenyttet trekkrettighet som forventes trukket opp gitt mislighold)
LGD	Tap gitt mislighold (Loss Given Default)
PM	Personmarkedet
BM	Bedriftsmarkedet

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
- Når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
  - Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
  - Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
  - Banken gir som følge av betalingsproblemer hos motparten betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
  - Det er begjært åpning av gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.
  - Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

OVERSIKT OVER FIGURER

Figur 1: Hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank ASA per 31.12.2018.....	6
Figur 2: SpareBank 1-alliansen per 31.12.2018.....	7
Figur 3: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital	8
Figur 4: Regulatorisk kapitaldekningskrav i henhold til Pilar 1	11
Figur 5: Kapitaldekning.....	11
Figur 6: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess.....	15
Figur 7: Organisering av risiko- og kapitalstyring	17
Figur 8: Eksponering (EAD) fordelt på geografisk markedsområde	19
Figur 9: Eksponering (EAD) fordelt på kundesegment	19
Figur 10: Utlånsportefølje fordelt på misligholdssannsynlighet (PD)	20
Figur 11: Belåningsgrad boliglån (totalfordelt)	20
Figur 12: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank	23
Figur 13: Rangeringsevne PD-modeller.....	29
Figur 14: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – boliglån (regulatorisk og internt)	29
Figur 15: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – bedriftsmarked.....	30
Figur 16: Årlig migrering – boliglån	30
Figur 17: Årlig migrering – bedriftsmarked.....	30
Figur 18: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – boliglån (rammelån).....	30
Figur 19: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – bedriftsmarked.....	31
Figur 20: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – boliglån (regulatorisk og internt).....	31
Figur 21: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – bedriftsmarked	31
Figur 22: Utvikling i brutto utlån og finansielle forpliktelser definert som Trinn 3.....	32
Figur 23: Fordeling av forventet kredittap på nivå og geografi	32
Figur 24: Fordeling av forventet kredittap på segmenter	32
Figur 25: Registrerte uønskede hendelser fordelt etter Basel-kategorier:	37
Figur 26: Sammensetningen av konsernets fremmedkapital pr 31.12.2018 (mrd. kr. og prosent)	38
Figur 27: Fremmedkapitalforfall per 31.12.2018	39
Figur 28: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet	39
Figur 29: Heleide og deleide selskaper per 31.12.2018	40

OVERSIKT OVER TABELLER

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.....	9
Tabell 2: SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av kapitaldekningskrav	12
Tabell 3: Definisjon av misligholdsklasser og sammenhengen mellom klassifisering i SpareBank 1 SR-Bank og de største eksterne ratingbyråene.....	24

Tabell 4: Definisjon av tapsgrad	25
Tabell 5: Definisjon av risikogrupper	25
Tabell 6: Hovedtyper av sikkerheter	26
Tabell 7: Risikomodeller som benyttes ved regulatorisk IRB-rapportering 2018	27
Tabell 8: PD-modeller som benyttes i den interne risikostyringen	28
Tabell 9: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen (mill. kr).....	33
Tabell 10: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater	34
Tabell 11: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene	35
Tabell 12: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill. kr)	35
Tabell 13: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill. kr).....	35
Tabell 14: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill. kr)	35
Tabell 15: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)	47
Tabell 16: Investeringer i tilknyttede selskaper	48
Tabell 17: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	48
Tabell 18: Ansvarlig kapital	49
Tabell 19: Risikovektet balanse for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier	50
Tabell 20: Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden	51
Tabell 21: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	51
Tabell 22: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder (beløp i mill. kroner)	52
Tabell 23: Samlet engasjementsbeløp fordelt på engasjementstyper (beløp i mill. kroner)	52
Tabell 24: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill. kroner).....	53
Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt etter gjenstående løpetid	54
Tabell 26: Balanseførte nedskrivninger trinnfordelt per næring	54
Tabell 27: Balanseførte nedskrivninger på utlån og finansielle forpliktelser	55
Tabell 28: Balanseførte nedskrivninger på utlån og finansielle forpliktelser, trinnvis fordelt på geografiske områder	55
Tabell 29: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall (beløp i mill. kroner).....	56
Tabell 30: Eksponering fordelt på misligholdsklasser for porteføljer der IRB-metoden benyttes.....	57
Tabell 31: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (uvektet)	60
Tabell 32: IRB misligholdsnivå – PD per misligholdsklasse (uvektet)	61
Tabell 33: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (vektet)	62
Tabell 34: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (uvektet)	63
Tabell 35: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (EAD-vektet).....	63
Tabell 36: IRB forventet tap (EL) og faktisk netto regnskapsførte tap	63
Tabell 37: Samlet engasjementsbeløp (i mill. kroner) og andelen som er sikret med pant i fast eiendom fordelt på engasjementskategorier (IRB).....	64

Tabell 38: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB).....	64
Tabell 39: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen) fordelt etter formål (beløp i mill. kroner)	65
Tabell 40: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill. kroner)	65
Tabell 41: Oversikt over type og verdi av børsnoteerte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer)	66
Tabell 42: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv.	66
Tabell 43: Resultateffekten ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng ved utgangen av de to siste årene dersom samtlige finansielle instrumenter ble vurdert til virkelig verdi	66

VEDLEGG

Konsolidering

Tabell 15: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)

Datterselskap Pr 31.12.2018	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97.205	100 %	Oppkjøpsmetoden
FinStart Nordic AS	6.700	340.725	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.018	100 %	Oppkjøpsmetoden
Regnskapshuset SR AS	9.000	80.125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	90.000	144.490	100 %	Oppkjøpsmetoden
Finansparken Bjergsted AS	8.000	433.016	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Boligkreditt AS	5.000.000	5.000.150	100 %	Oppkjøpsmetoden
Bjergsted Terrasse AS	3.000.000	3.000	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		6.127.729		

Datterselskap Pr 31.12.2017	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97.205	100 %	Oppkjøpsmetoden
FinStart Nordic AS	4.700	224.225	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.018	100 %	Oppkjøpsmetoden
Regnskapshuset SR AS	9.000	80.125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	90.000	164.382	100 %	Oppkjøpsmetoden
Finansparken Bjergsted AS	8.000	258.016	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Boligkreditt AS	4.000.000	4.000.150	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		4.853.121		

Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

Datterselskap som rapporterer etter standardmetode

Beløp i mill. kroner	SR-Forvaltning	
	31.12.2018	31.12.2017
Netto ansvarlig kapital	19	19
Risikovektet balanse	91	83
Kapitaldekning %	21,19	23,29

Datterselskap som rapporterer etter IRB metode

Beløp i mill. kroner	SR-Boligkreditt	
	31.12.2018	31.12.2017
Netto ansvarlig kapital	5.187	3.934
Risikovektet balanse	24.392	16.925
Kapitaldekning %	21,27	23,24

Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter kostmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, BN Bank AS og SpareBank 1 Kredittkort AS. I konsernet foretas en forholdsmessig konsolidering.

Investeringer i felleskontrollert virksomhet blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter kostmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål.

Tabell 16: Investeringer i tilknyttede selskaper

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent ¹⁾ 31.12.2018	Risikovektet balanse ²⁾ 31.12.2018	Kapitaldekning i prosent 31.12.2018
SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	4,8	3.674	16,76
SpareBank 1 Næringskreditt AS	14,4	1.592	18,37
BN Bank ASA ¹⁾	24,2	4.561	22,15
SpareBank 1 Kredittkort AS	17,9	926	22,01

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent ¹⁾ 31.12.2017	Risikovektet balanse ²⁾ 31.12.2017	Kapitaldekning i prosent 31.12.2017
SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	9,5	7.093	16,68
SpareBank 1 Næringskreditt AS	19,2	1.971	22,87
BN Bank ASA ¹⁾	24,2	3.247	29,57
SpareBank 1 Kredittkort AS	17,9	894	24,30

1) Inkludert indirekte eierandeler, fra og med 1. kvartal 2018 har vi kun indirekte eierandeler i BN Bank.

2) SpareBank 1 SR-Bank sin andel

SpareBank 1 Boligkreditt AS og BN Bank AS bruker IRB metoden i sin kapitaldekningsrapportering.

SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort AS bruker standardmetoden i sin kapitaldekningsrapportering.

Ansvarlig kapital

Det skiller mellom vesentlige eierandeler > 10 % og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Investeringer som overstiger 10 % av egen ren kjernekapital etter fradrag kommer til fradrag i ansvarlig kapital og fradragene tas i samme kapitalklasse som det instrumentet man eier tilhører. Investeringer i rene kjernekapitalinstrumenter som ikke kommer til fradrag i ansvarlig kapital vektet 250 % i beregningsgrunnlaget.

Tabell 17: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner

Beløp i mill. kroner	Eierandel i % 31.12.2018	Bokført verdi 31.12.2018	Eierandel i % 31.12.2017	Bokført verdi 31.12.2017
SpareBank 1 Gruppen	19,5 %	1.665	19,5 %	1.677
Sandnes Sparebank	15,1 %	192	15,1 %	191
SpareBank 1 Betaling	19,8 %	130	19,7 %	63
Visa		77		60
Øvrige finansinstitusjoner		85		102
Sum		2.149		2.093

Tabell 18: Ansvarlig kapital

Samlet minstekrav for SpareBank 1 SR Bank til ren kjernekapitaldekning inkludert motsyklisk kapitalbuffer og Pilar 2 påslag var pr 31.12.2018 14,0 prosent. Kravet består av 4,5 prosent i minstekrav, i tillegg til øvrige bufferkrav hvorav kravet til bevaringsbuffer er 2,5 prosent, systemrisikobuffer 3,0 prosent og motsyklisk buffer 2,0 prosent. Videre har Finanstilsynet fastsatt et individuelt Pilar 2-krav på 2,0 prosent.

Konsern (beløp i mill. kroner)	31.12.2018	31.12.2017
Aksjekapital	6.394	6.394
Overkursfond	1.587	1.587
Avsatt utbytte	1.151	1.087
Fond for urealiserte gevinster	60	43
Hybridkapital	550	150
Annen egenkapital	11.843	10.628
Sum balanseført egenkapital	21.585	19.889
Kjernekapital		
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-114	-116
Fradrag for avsatt utbytte	-1.151	-1.087
Fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-334	-337
Hybridkapital som ikke kan medregnes i ren kjernekapital	-550	-150
Fradrag ren kjernekapital for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-	-72
Fradrag ren kjernekapital for ikke vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-129	-
Verdijustering som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-39	-38
Sum ren kjernekapital	19.268	18.089
Hybridkapital ¹⁾	677	392
Fondsobligasjon ¹⁾	798	797
Sum kjernekapital	20.743	19.278
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	2.338	2.254
Fradrag for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-43	-43
Sum tilleggskapital	2.295	2.211
Netto ansvarlig kapital	23.038	21.489
¹⁾ Betingelser fremgår av tabellen "Ansvarlig lånekapital og Fondsobligasjon"		
Risikovektet balanse		
	31.12.2018	31.12.2017
Kreditrisiko- og motpartsrisiko	113.128	103.088
Svekket kredittverdighet motpart (CVA)	891	933
Operasjonell risiko	7.902	7.430
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	8.948	8.709
Risikovektet balanse	130.869	120.160
Minimumskrav ren kjernekapital 4,5 %	5.889	5.407
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer 2,5 %	3.272	3.004
Systemrisikobuffer 3,0 %	3.926	3.605
Motsyklisk buffer 2,0 %	2.617	2.403
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	9.815	9.012
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	3.564	3.670
Kapitaldekning	17,60 %	17,88 %
herav kjernekapitaldekning	15,85 %	16,04 %

herav tilleggskapitaldekning	1,75 %	1,84 %
Ren kjernekapitaldekning	14,72 %	15,05 %
Uvektet kjernekapitaldekning	7,68 %	7,37 %

Risikovektet balanse for kredittrisiko

Tabell 19: Risikovektet balanse for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier

		Engasjement	Engasjement	Risikovektet	Risikovektet
			EAD	balanse	balanse
		31.12.2018	31.12.2018	Konsolidert	Konsolidert
				31.12.2018	31.12.2018
Foretak	Spesialiserte foretak*	42.699	40.948	24.477	21.916
	Foretak SMB	30.241	27.475	23.699	19.220
	Øvrige foretak	10.588	8.758	8.023	6.868
Massemarked	Massemarked SMB	5.950	5.947	1.334	1.303
	Engasjementer med pant i fast eiendom	135.230	135.222	28.592	27.026
	Øvrige massemarkedsengasjementer	5.168	5.158	2.153	1.942
	Risikovektet balanse kredittrisiko IRB	229.875	223.509	88.278	78.275
Stater	4.769		35	51	
Lokale og regionale myndigheter, offentlige foretak	4.612		93	140	
Institusjoner	11.662		1.368	1.865	
Foretak	12.309		9.661	9.474	
Massemarked	11.864		4.490	3.884	
Obligasjoner med fortrinnsrett	21.275		2.218	2.686	
Egenkapital posisjoner	2.474		5.196	5.036	
Øvrige eiendeler	2.193		1.789	1.678	
Risikovektet balanse standardmetoden	71.157		24.850	24.813	
Samlet risikovektet balanse knyttet til kredittrisiko				113.128	103.088

* SpareBank 1 SR-Bank har erfart at nåværende kategorisering av foretak innebærer at banken har en andel av spesialiserte foretak som er vesentlig høyere enn andre sammenlignbare banker. Om et foretak kategoriseres som spesialisert eller ikke har under dagens regelverk ingen betydning for kapitalkravet.

Bankens gjeldende kategorisering av foretak som spesialisert foretak er utelukkende gjort på bakgrunn av foretakets næringskode, uten at det gjøres en eksplisitt vurdering av om vilkårene i Kapitalkravsforskriftens § 9-1 tredje ledd er oppfylt. Dersom ett eller flere av vilkårene ikke er oppfylt, skal ikke engasjementet kategoriseres som spesialisert foretak.

Banken har derfor igangsatt et arbeid for å bringe kategoriseringen i retning av gjeldende markedspraksis og forskriftens bestemmelser. Dette arbeidet vil fullføres samtidig med tilpasning til ny Basel standard.

Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden¹⁵

Tabell 20: Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden

2018	Konsolidert	SpareBank 1 Boligkreditt	SpareBank 1 Næringskreditt	BN Bank	SpareBank 1 Kredittkort*
Banktjenester for massemarkeds kunder	3.826				
Banktjenester for bedriftskunder	3.632				
Betaling og oppgjørstjenester	-64				
Andel operasjonell risiko konsoliderte selskap	508	38	31	275	164
Totalt	7.902	38	31	275	164

2017	Konsolidert	SpareBank 1 Boligkreditt	SpareBank 1 Næringskreditt	BN Bank	SpareBank 1 Kredittkort*
Banktjenester for massemarkeds kunder	3.759				
Banktjenester for bedriftskunder	3.406				
Betaling og oppgjørstjenester	-245				
Andel operasjonell risiko konsoliderte selskap	510	70	52	256	132
Totalt	7.430	70	52	256	132

Risikovektet balanse for operasjonell risiko er beregnet i prosent av snitt inntekt for hvert forretningsområde de siste 3 årene. Banktjenester for massemarkedet 12 %, banktjenester for bedriftsmarkedet 15 % og for øvrige tjenester 18 %.

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon i utenlandsk valuta inngår i konsernets totale valutaposisjon slik at det ikke er valutarisiko knyttet til lånene. Av totalt 2.764 millioner kroner i ansvarlig lånekapital teller 797 millioner kroner som kjernekapital og 1.897 millioner kroner som tidsbegrenset ansvarlig kapital. Aktiverede kostnader ved låneopptak blir reflektert i beregning av amortisert kost.

Tabell 21: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Hovedstol	Betingelser	Forfall	Første forfalls- tidspunkt	2018	2017
Tidsbegrenset					
NOK 700	3 mnd Nibor + 1,45 % p.a.	2029	2024	703	301
NOK 625	3 mnd Nibor + 1,52 % p.a.	2028	-	628	627
NOK 500	3 mnd Nibor + 1,80 % p.a.	-	-	-	500
EUR 300	6 mnd Euribor + 1,45 % p.a.	2028	2023	300	-
NOK 50	3 mnd Nibor + 1,725 % p.a.	2030	-	498	492
Sum tidsbegrenset				2.129	1.920
Fondsobligasjon					
NOK 684	9,35 % p.a. til 9.12.2019, deretter 3 mnd Nibor + 5,75 % p.a.		2019	706	728
NOK 116	3 mnd Nibor + 4,75 % p.a. til 9.12.2019, deretter Nibor + 5,75 % p.a.		2019	116	116
Sum fondsobligasjon				822	844
Sum ansvarlig lånekapital				2.764	2.646

Engasjementer fordelt på geografiske områder

¹⁵ SpareBank 1 SR-Bank konsern benytter sjablongmetoden. Øvrige selskaper benytter basismetoden.

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 22: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder (beløp i mill. kroner)

2018	Brutto utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	124.680	15.026	6.248	145.954
Agder-fylkene	16.994	2.048	852	19.894
Hordaland	28.013	3.376	1.404	32.793
Øvrige	22.418	2.702	1.123	26.243
Sum brutto engasjement kunder	192.105	23.152	9.627	224.884

2017	Brutto utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	117.331	15.250	5.997	138.578
Agder-fylkene	15.848	2.088	822	18.758
Hordaland	26.651	3.608	1.517	31.776
Øvrige	12.724	1.766	784	15.274
Sum brutto engasjement kunder	172.554	22.712	9.120	204.386

Engasjementer fordelt på engasjementstyper

Tabell 23: Samlet engasjementsbeløp fordelt på engasjementstyper (beløp i mill. kroner)

2018	Engasjementsbeløp	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
Foretak	97.820	92.436
Massemarked	127.064	122.199
Brutto engasjement kunder	224.884	214.635
Individuelle nedskrivninger	-1.227	-933
Nedskrivning på grupper av utlån	-107	-393
Nedskrivning garantier		
Netto engasjement kunder	223.550	213.310
Stater (Norges Bank)	717	462
Institusjoner	1.696	1.652
Sum engasjementsbeløp	225.963	215.424

2017	Engasjementsbeløp	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
Foretak	87.052	87.052
Massemarked	117.334	117.334
Brutto engasjement kunder	204.386	204.386
Individuelle nedskrivninger	-639	-639
Nedskrivning på grupper av utlån	-678	-678
Nedskrivning garantier	-13	-13
Netto engasjement kunder	203.056	203.056
Stater (Norges Bank)	207	207
Institusjoner	1.608	1.608
Sum engasjementsbeløp	204.871	204.871

Engasjementer fordelt på kundegrupper

Tabell 24: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill. kroner)

2018	Ubenyttet kreditt		Sum
	Brutto utlån	og garantier	
Fiske/ fiskeoppdrett	1.709	208	1.917
Industri	3.037	1.950	4.987
Jordbruk/ skogbruk	5.183	777	5.960
Tjenesteytende virksomhet	12.142	3.005	15.147
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	3.249	1.679	4.928
Energi, olje og gass	3.134	2.492	5.626
Bygg og anlegg	4.074	1.728	5.802
Kraft og vannforsyning	683	95	778
Eiendom	31.713	3.193	34.906
Shipping og øvrig transport	12.162	3.484	15.646
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1.896	982	2.878
Netto konsernkonti valuta	(756)		-756
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	-	-	0
Sum foretak	78.226	19.593	97.819
Massemarked	113.879	13.186	127.065
Sum brutto engasjement kunder	192.105	32.779	224.884

2017	Ubenyttet kreditt		Sum
	Brutto utlån	og garantier	
Fiske/ fiskeoppdrett	860	574	1.434
Industri	3.633	168	3.801
Jordbruk/ skogbruk	4.833	2.660	7.493
Tjenesteytende virksomhet	8.593	2.064	10.657
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2.984	1.432	4.416
Energi, olje og gass	3.856	4.951	8.807
Bygg og anlegg	4.079	2.919	6.998
Kraft og vannforsyning	606		606
Eiendom	27.042	345	27.387
Shipping og øvrig transport	9.849	2.181	12.030
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1.869	1.554	3.423
Netto konsernkonti valuta	(399)	399	0
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	450	(450)	0
Sum foretak	68.255	18.797	87.052
Massemarked	104.299	13.035	117.334
Sum brutto engasjement kunder	172.554	31.832	204.386

Engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid

Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt etter gjenstående løpetid

2018	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån	35.343	6.478	41.742	108.542	192.105
Ubenyttet kreditt	23.152				23.152
Garantier	29	2.364	5.482	1.752	9.627
Sum brutto engasjement kunder	58.524	8.842	47.224	110.294	224.884
Stater (Norges Bank)	130	587	-	-	717
Institusjoner	782	896	0	18	1.696
2017	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån	19.763	10.077	36.608	106.106	172.554
Ubenyttet kreditt	22.712				22.712
Garantier	83	2.391	5.419	1.227	9.120
Sum brutto engasjement kunder	42.558	12.468	42.027	107.333	204.386
Stater (Norges Bank)	194	13	-	-	207
Institusjoner	0	730	860	18	1.608

Balanseførte nedskrivninger på utlån

Tabell 26: Balanseførte nedskrivninger trinnfordelt per næring

31.12.2018 (Etter IFRS 9)

Beløp i mill. kroner	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Fiske/ fiskeoppdrett	3	1	-
Industri	11	27	20
Jordbruk/ skogbruk	2	4	5
Tjenesteytende virksomhet	59	72	56
Varehandel, hotell og restaurantvirksomh.	13	32	16
Energi, olje og gass	16	34	95
Bygg og anlegg	8	22	8
Kraft og vannforsyning	1	2	-
Eiendom	74	95	38
Shipping og øvrig transport	16	47	293
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	-	-	-
Sum Næring	203	336	531
Sum Personkunder	26	31	100
Netto konsernkonti valuta			
Utlån til kunder	229	367	631

31.12.2017 (Etter IAS 39)

Samlet engasjementsbeløp

Beløp i mill. kroner	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	Tapsutsatte	Misligholdte	Individuelle nedskrivninger	
Jordbruk/skogbruk	10	7	4	4
Fiske/fiskeoppdrett	0	0	0	0
Bergverksdrift/utvinning	0	0	0	0
Industri	89	9	28	1
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	5	14	7	-3
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	50	24	30	15
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	745	8	318	188
Eiendomsdrift	233	37	89	33
Tjenesteytende virksomhet	351	201	89	251
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	0	0	0	0
Sum foretak	1.483	300	565	489
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0	0
Massemarked	79	255	87	54
Sum	1.562	555	652	543

Tabell 27: Balanseførte nedskrivninger på utlån og finansielle forpliktelser

Total balanseført nedskrivning utlån	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Total
Balanse 01.01.2018	234	472	717	1.423
Endringer 01.01 - 31.12.2018				
Overført til (fra) Trinn 1	-149	144	5	-
Overført til (fra) Trinn 2	11	-16	5	-
Overført til (fra) Trinn 3	-	5	-5	-
Netto ny måling av nedskrivninger	123	-62	-25	36
Nye utstedte eller kjøpte utlån	102	53	4	159
Utlån som har blitt fraregnet	-61	-172	-22	-255
Endring pga modifikasjoner som ikke har resultert i fraregning	-	-	-	-
Periodens konstaterte tap	-	-	460	460
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er nedskrevet	-	-	-397	-397
Endringer i modell/risikoparametere	-	-	-	-
Andre bevegelser	-	-	-92	-92
Balanse 31.12.2018	260	424	650	1.334

Tabell 28: Balanseførte nedskrivninger på utlån og finansielle forpliktelser, trinnvis fordelt på geografiske områder

2018 (Etter IFRS 9)	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Rogaland	155	273	500
Agder-fylkene	19	32	85
Hordaland	33	42	47
Øvrige	53	77	18
Sum	260	424	650

Samlet engasjementsbeløp

2017 (Etter IAS39)	Tapsutsatte	Misligholdte	Individuelle nedskrivninger
Rogaland	818	398	264
Agder-fylkene	121	44	48
Hordaland	501	69	214
Øvrige	122	44	113
Sum	1.562	555	639

Engasjementer med verdifall

Tabell 29: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall (beløp i mill. kroner)

	Inngående balanse	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse
2018				
Nedskrivninger etter amortisert kost BM	1.236	-48	-20	1.168
Nedskrivninger etter amortisert kost PM	187	-21	-	166
Boliglån til virkelig verdi over utvidet res.	-	-	-	-
Sum	1.271	152	211	1.334
Presentert som:				
Nedskrivninger på utlån	1.296	-69	-	1.227
Finansielle forpliktelser – nedskr. på garantier, ubenyttet kreditt, lånetilsagn	127	-	-20	107
Sum	1.423	-69	-20	1.334
2017				
Individuelle nedskrivninger	590	152	201	639
Nedskrivninger på grupper av utlån	676		2	678
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	5		8	13
Sum	1.271	152	211	1.330

Eksposering for porteføljer der IRB-metoden benyttes

Rapporteringen er noe endret sammenlignet med tidligere år, og er fra og med 2018 i større grad tilpasset ny rapportering i henhold til EBA/GL/2016/11 (Template 21 – EU CR6).

Tabell 30: Eksposering fordelt på misligholdsklasser for porteføljer der IRB-metoden benyttes

Engasjements-kategori	Risiko-klasse	EAD	Vektet gjennomsnittlig PD	Vektet gjennomsnittlig LGD	RWA	Gjennomsnittlig risikovekt	Forventet tap
SMB	A	-	-	-	-	0	-
SMB	B	350.536	0,22	15,30	57.227	16,3 %	119
SMB	C	3.594.060	0,34	27,94	1.188.380	33,1 %	3.336
SMB	D	2.514.023	0,63	29,30	1.123.313	44,7 %	4.628
SMB	E	3.550.015	0,97	30,14	1.919.830	54,1 %	10.520
SMB	F	4.777.921	1,83	35,02	3.508.766	73,4 %	30.959
SMB	G	8.764.316	3,60	41,50	9.627.385	109,8 %	131.595
SMB	H	1.790.799	7,01	39,21	2.148.299	120,0 %	50.342
SMB	I	752.057	15,00	47,90	1.511.540	201,0 %	53.562
SMB	J	5.494	100,00	88,65	1.367	24,9 %	4.871
SMB	K	1.374.933	100,00	0,03	2.612.140	190,0 %	280.425
SMB	Subtotal	27.474.153	7,59	33,64	23.698.245	86,3 %	570.356
Spesialiserte foretak	A	-	-	-	-	-	-
Spesialiserte foretak	B	1.129.107	0,17	22,19	232.474	20,6 %	443
Spesialiserte foretak	C	7.596.885	0,39	27,12	2.763.358	36,4 %	8.195
Spesialiserte foretak	D	5.018.348	0,62	27,39	2.279.109	45,4 %	8.507
Spesialiserte foretak	E	6.526.573	0,99	25,67	3.055.564	46,8 %	16.593
Spesialiserte foretak	F	11.118.504	1,79	29,28	7.068.047	63,6 %	58.594
Spesialiserte foretak	G	6.311.200	3,80	30,75	4.898.315	77,6 %	73.069
Spesialiserte foretak	H	2.425.754	6,59	39,71	2.991.779	123,3 %	62.476
Spesialiserte foretak	I	638.323	16,09	36,63	939.378	147,2 %	38.704
Spesialiserte foretak	J	41.141	100,00	19,35	1	0,0 %	7.961
Spesialiserte foretak	K	142.026	100,00	14,29	249.261	175,5 %	43.704
Spesialiserte foretak	Subtotal	40.947.858	2,47	28,78	24.477.285	59,8 %	318.244
Øvrig foretak	A	-	-	-	-	-	-
Øvrig foretak	B	267.290	0,23	20,41	62.776	23,5 %	124
Øvrig foretak	C	546.426	0,32	27,97	188.354	34,5 %	499
Øvrig foretak	D	123.888	0,60	33,97	61.415	49,6 %	268
Øvrig foretak	E	2.782.694	0,92	35,42	2.091.313	75,2 %	8.485
Øvrig foretak	F	1.898.236	1,78	32,49	1.566.985	82,5 %	11.188
Øvrig foretak	G	2.041.234	3,57	37,94	2.404.644	117,8 %	27.833
Øvrig foretak	H	3.303	6,07	21,16	1.872	56,7 %	42
Øvrig foretak	I	36.809	10,23	13,86	25.220	68,5 %	522
Øvrig foretak	J	-	-	-	-	-	-
Øvrig foretak	K	1.058.594	100,00	0,00	1.620.159	153,0 %	200.000
Øvrig foretak	Subtotal	8.758.473	13,68	30,05	8.022.738	91,6 %	248.962
Massemarked SMB	A	-	-	-	-	-	-
Massemarked SMB	B	1.893.363	0,21	16,77	138.271	7,3 %	656
Massemarked SMB	C	1.479.001	0,36	21,03	201.489	13,6 %	1.113
Massemarked SMB	D	906.552	0,61	21,94	187.724	20,7 %	1.206
Massemarked SMB	E	767.226	0,97	22,74	228.321	29,8 %	1.714
Massemarked SMB	F	482.311	1,68	21,86	195.536	40,5 %	1.780
Massemarked SMB	G	107.274	3,46	18,84	57.522	53,6 %	701
Massemarked SMB	H	110.322	6,70	18,49	81.653	74,0 %	1.363
Massemarked SMB	I	181.973	23,32	21,66	225.133	123,7 %	9.128
Massemarked SMB	J	5.386	100,00	24,33	324	6,0 %	1.310
Massemarked SMB	K	13.136	100,00	24,38	18.008	137,1 %	3.203

Massemarked SMB	Subtotal	5.946.545	1,72	20,04	1.333.980	22,4 %	22.174
Massemarked pant i fast eiendom	A	-	-	0	-	0	-
Massemarked pant i fast eiendom	B	42.146.556	0,21	17,38	3.196.267	7,6 %	15.173
Massemarked pant i fast eiendom	C	36.253.191	0,37	21,69	5.206.580	14,4 %	28.993
Massemarked pant i fast eiendom	D	24.538.038	0,61	24,02	5.622.292	22,9 %	36.292
Massemarked pant i fast eiendom	E	20.490.475	0,94	25,18	6.571.074	32,1 %	48.658
Massemarked pant i fast eiendom	F	6.967.360	1,62	24,74	3.109.452	44,6 %	27.877
Massemarked pant i fast eiendom	G	1.585.008	3,50	23,08	1.047.288	66,1 %	12.863
Massemarked pant i fast eiendom	H	1.262.250	7,17	22,80	1.193.096	94,5 %	20.819
Massemarked pant i fast eiendom	I	1.632.978	23,43	24,31	2.285.925	140,0 %	93.692
Massemarked pant i fast eiendom	J	175.813	100,00	23,95	32.661	18,6 %	42.110
Massemarked pant i fast eiendom	K	169.945	100,00	22,70	327.540	192,7 %	38.584
Massemarked pant i fast eiendom	Subtotal	135.221.613	1,15	21,51	28.592.175	21,1 %	365.061
Øvrig massemarked	A	-	-	-	-	-	-
Øvrig massemarked	B	1.042.491	0,21	49,98	229.621	22,0 %	1.084
Øvrig massemarked	C	1.403.250	0,37	50,35	450.754	32,1 %	2.642
Øvrig massemarked	D	1.000.362	0,61	50,40	428.411	42,8 %	3.091
Øvrig massemarked	E	970.053	0,94	50,74	515.002	53,1 %	4.645
Øvrig massemarked	F	394.663	1,68	49,94	254.331	64,4 %	3.308
Øvrig massemarked	G	153.626	3,51	50,11	115.573	75,2 %	2.699
Øvrig massemarked	H	66.740	7,13	49,54	54.320	81,4 %	2.361
Øvrig massemarked	I	79.270	23,13	49,51	93.191	117,6 %	9.096
Øvrig massemarked	J	10.616	100,00	51,30	36	0,3 %	5.447
Øvrig massemarked	K	37.280	100,00	87,18	12.003	32,2 %	32.496
Øvrig massemarked	Subtotal	5.158.350	2,05	50,56	2.153.241	41,7 %	66.868
Total (alle porteføljer)		223.506.992	2,71	25,30	88.277.665	39,5 %	1.591.666

2017 Engasjementskategori	Misligholds-klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennomsnittlig risikovekt	Gjennomsnittlig tap gitt mislighold	Gjennomsnittlig konverteringsfaktor
Foretak SMB	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	355	38	33,4 %	31,6 %	96,0 %
	C	3.944	545	38,7 %	29,3 %	90,5 %
	D	2.770	707	48,8 %	31,7 %	88,4 %
	E	3.548	844	60,4 %	31,3 %	92,4 %
	F	4.757	932	73,9 %	34,7 %	93,2 %
	G	5.324	868	107,7 %	40,7 %	87,2 %
	H	1.610	455	129,6 %	42,5 %	84,3 %
	I	969	118	188,5 %	43,3 %	96,6 %
	J	17	3	15,2 %	73,7 %	85,3 %
	K	1.055	150	86,5 %	0,0 %	99,6 %
Sum foretak SMB		24.348	4.662	78,9 %		90,5 %
Spesialiserte foretak						

A	105	9	10,8 %	18,5 %	93,8 %
B	1.144	259	25,4 %	28,7 %	87,0 %
C	3.722	188	37,2 %	28,7 %	98,5 %
D	5.355	274	46,4 %	28,4 %	97,0 %
E	9.119	1.015	50,3 %	26,9 %	90,4 %
F	5.941	567	64,1 %	30,3 %	97,7 %
G	6.844	835	88,8 %	33,5 %	97,8 %
H	1.495	148	103,5 %	34,6 %	98,5 %
I	887	22	153,9 %	37,6 %	98,2 %
J	81	0	10,7 %	48,6 %	99,9 %
K	329	5	106,5 %	7,3 %	99,3 %
Sum foretak spesialiserte	35.022	3.321	62,6 %		95,3 %
Øvrige foretak					
A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B	34	0	29,9 %	0,0 %	100,0 %
C	252	14	24,8 %	1,1 %	99,4 %
D	204	106	63,4 %	23,1 %	73,8 %
E	2.460	453	70,7 %	6,0 %	88,2 %
F	2.703	980	79,7 %	11,1 %	74,5 %
G	1.784	244	112,2 %	5,0 %	88,2 %
H	285	195	205,4 %	41,8 %	60,1 %
I	130	100	142,9 %	22,9 %	48,8 %
J	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
K	143	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sum øvrige foretak	7.996	2.092	85,9 %		80,9 %
Massemarked eiendom SMB					
A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B	1.917	603	7,4 %	17,1 %	99,9 %
C	1.574	121	12,9 %	19,7 %	100,0 %
D	794	15	21,3 %	22,3 %	100,0 %
E	703	7	28,4 %	21,9 %	99,9 %
F	498	5	39,6 %	21,6 %	100,0 %
G	146	1	60,2 %	21,9 %	99,9 %
H	111	1	89,4 %	21,8 %	99,8 %
I	150	0	120,6 %	21,0 %	99,9 %
J	11	0	3,5 %	14,5 %	99,2 %
K	18	0	123,4 %	32,4 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom SMB	5.921	753	22,0 %		99,9 %
Engasjement med pant i fast eiendom					
A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B	41.461	11.726	7,3 %	16,8 %	100,0 %
C	35.339	1.417	14,0 %	21,2 %	100,0 %
D	23.709	177	22,3 %	23,3 %	100,0 %
E	19.134	62	30,9 %	24,2 %	100,0 %
F	7.228	19	43,4 %	24,0 %	100,0 %
G	1.613	7	69,5 %	24,4 %	100,0 %
H	1.132	8	96,1 %	23,5 %	100,0 %
I	1.589	1	132,9 %	23,3 %	100,0 %
J	182	0	40,6 %	23,2 %	100,0 %
K	173	1	168,5 %	22,1 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom	131.561	13.419	20,5 %		100,0 %
Øvrig massemarked					
A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B	879	448	21,6 %	48,9 %	99,7 %
C	1.231	291	31,6 %	49,5 %	99,8 %
D	926	84	42,7 %	50,2 %	99,8 %
E	765	34	52,7 %	50,1 %	99,7 %
F	453	49	64,0 %	49,9 %	99,9 %

G	139	4	76,1 %	50,8 %	99,8 %
H	56	2	80,4 %	49,2 %	99,7 %
I	104	2	115,4 %	49,7 %	99,7 %
J	9	0	0,1 %	49,9 %	100,0 %
K	30	0	11,8 %	84,6 %	99,9 %
Sum øvrig massemarked	4.593	913	42,3 %		99,8 %

Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

Tabellene nedenfor viser gjennomsnittlig estimert og faktisk mislighold for porteføljen i årene 2008-2018. Estimert mislighold (PD) er basert på langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten gjennom en full tapssyklus. Uvektet faktisk IRB-mislighold defineres som antall kunder som er, eller som har vært i mislighold innenfor en 12 måneders periode sett i forhold til totalt antall kunder. Uvektet mislighold innebærer at en misligholdt kunde med et lite låneengasjement vektes like mye som en misligholdt kunde med et stort låneengasjement.

Tabell 31: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (uvektet)

Massemarked med pant i fast eiendom			Øvrig massemarked		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2008	0,79 %	0,41 %	2008	3,64 %	2,00 %
2009	0,88 %	0,43 %	2009	3,91 %	2,58 %
2010	1,07 %	0,42 %	2010	4,29 %	2,66 %
2011	1,05 %	0,32 %	2011	3,78 %	1,91 %
2012	0,96 %	0,26 %	2012	3,38 %	1,43 %
2013	0,94 %	0,24 %	2013	3,12 %	1,57 %
2014	0,93 %	0,24 %	2014	3,01 %	1,53 %
2015	0,92 %	0,24 %	2015	2,76 %	1,32 %
2016	0,83 %	0,18 %	2016	2,39 %	0,84 %
2017	0,80 %	0,21 %	2017	2,18 %	1,01 %
2018	0,81 %	0,25 %	2018	2,23 %	1,22 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>0,91 %</i>	<i>0,29 %</i>	<i>Gjennomsnitt</i>	<i>3,15 %</i>	<i>1,64 %</i>

Foretak		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2008	2,92 %	1,78 %
2009	2,99 %	2,82 %
2010	3,38 %	2,71 %
2011	3,65 %	2,40 %
2012	3,44 %	1,90 %
2013	3,32 %	2,09 %
2014	3,22 %	2,12 %
2015	3,10 %	1,98 %
2016	3,00 %	1,73 %
2017	2,90 %	1,80 %
2018	2,93 %	1,53 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>3,17 %</i>	<i>2,08 %</i>

Tabell 32: IRB misligholdsnivå – PD per misligholdsklasse (uvektet)

	Estimert mislighold 2018	Faktisk mislighold 2018	Estimert mislighold 2008-2018	Faktisk mislighold 2008-2018
Massemarked med pant i fast eiendom				
A	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
B	0,20 %	0,00 %	0,21 %	0,02 %
C	0,36 %	0,03 %	0,36 %	0,06 %
D	0,61 %	0,07 %	0,61 %	0,09 %
E	0,94 %	0,16 %	0,95 %	0,22 %
F	1,64 %	0,48 %	1,67 %	0,51 %
G	3,51 %	1,36 %	3,49 %	1,29 %
H	7,11 %	3,10 %	7,02 %	2,93 %
I	22,84 %	12,44 %	22,28 %	10,69 %
Sum massemarked med pant i fast eiendom	0,81 %	0,25 %	0,91 %	0,29 %

	Estimert mislighold 2018	Faktisk mislighold 2018	Estimert mislighold 2008-2018	Faktisk mislighold 2008-2018
Øvrig massemarked				
A	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
B	0,00 %	0,00 %	0,25 %	0,00 %
C	0,41 %	0,00 %	0,41 %	0,01 %
D	0,61 %	0,16 %	0,61 %	0,08 %
E	0,96 %	0,17 %	0,97 %	0,22 %
F	1,75 %	1,17 %	1,76 %	0,79 %
G	3,50 %	2,34 %	3,49 %	1,86 %
H	7,07 %	5,31 %	6,96 %	3,88 %
I	23,96 %	14,76 %	22,53 %	13,42 %
Sum øvrig massemarked	2,23 %	1,22 %	3,15 %	1,64 %

	Estimert mislighold 2018	Faktisk mislighold 2018	Estimert mislighold 2008-2018	Faktisk mislighold 2008-2018
Foretak				
A	0,09 %	0,00 %	0,08 %	0,00 %
B	0,22 %	0,00 %	0,22 %	0,02 %
C	0,37 %	0,13 %	0,37 %	0,10 %
D	0,62 %	0,21 %	0,62 %	0,25 %
E	0,98 %	0,35 %	0,98 %	0,58 %
F	1,77 %	1,00 %	1,78 %	1,11 %
G	3,55 %	1,69 %	3,55 %	2,21 %
H	7,07 %	2,66 %	7,03 %	3,80 %
I	15,50 %	10,36 %	16,04 %	12,40 %
Sum foretak	2,93 %	1,53 %	3,17 %	2,08 %

Vektet IRB-mislighold defineres som totalt engasjement som er eller har vært i mislighold i forhold til total eksponering (EAD), og tar dermed hensyn til størrelsen på låneengasjementet. Tabellen under viser gjennomsnittlig vektet estimert og faktisk IRB-mislighold for porteføljen i årene 2007-2018.

Tabell 33: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (vektet)

Massemarked med pant i fast eiendom			Øvrig massemarked		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2008	0,94 %	0,54 %	2008	3,11 %	0,95 %
2009	1,08 %	0,61 %	2009	3,58 %	3,95 %
2010	1,31 %	0,61 %	2010	4,10 %	1,27 %
2011	1,27 %	0,48 %	2011	4,09 %	1,11 %
2012	1,13 %	0,38 %	2012	3,72 %	0,96 %
2013	1,08 %	0,28 %	2013	3,41 %	0,80 %
2014	1,08 %	0,38 %	2014	3,38 %	1,22 %
2015	1,07 %	0,27 %	2015	2,92 %	1,01 %
2016	0,94 %	0,24 %	2016	2,89 %	0,47 %
2017	0,89 %	0,22 %	2017	2,66 %	1,04 %
2018	0,91 %	0,26 %	2018	2,59 %	0,74 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>1,06 %</i>	<i>0,39 %</i>	<i>Gjennomsnitt</i>	<i>3,31 %</i>	<i>1,23 %</i>

Foretak		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2008	2,60 %	2,73 %
2009	2,66 %	3,43 %
2010	2,91 %	1,40 %
2011	2,94 %	1,25 %
2012	2,65 %	1,71 %
2013	2,63 %	1,28 %
2014	2,38 %	1,74 %
2015	2,20 %	0,82 %
2016	2,09 %	1,64 %
2017	2,12 %	1,46 %
2018	2,10 %	1,90 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>2,48 %</i>	<i>1,76 %</i>

Fra og med 2017 valideres LGD per misligholdsår, mot tidligere per realisasjonsår. Dette medfører at beregnet LGD avviker noe fra tidligere års rapportering. Validering av LGD for 2018 var under utarbeidelse ved offentliggjøring av Pilar 3.

Tabell 34: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (uvektet)

Portefølje	Estimert tapsgrad 2017	Faktisk tapsgrad 2017	Estimert tapsgrad 2007-2017	Faktisk tapsgrad 2007-2017
Massemarked med pant i fast eiendom*	26,9 %	0,6 %	31,6 %	5,5 %
Øvrig massemarked	53,6 %	33,7 %	54,8 %	32,0 %
Foretak	43,9 %	27,7 %	52,1 %	28,2 %

* Internt estimert uvektet tapsgrad for misligholdte lån mot massemarked med pant i fast eiendom (uten regulatoriske minimumskrav) var 11,8 % i 2017 og 13,9 % i årene 2007-2017.

Tabell 35: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (EAD-vektet)

Portefølje	Estimert tapsgrad 2017	Faktisk tapsgrad 2017	Estimert tapsgrad 2007-2017	Faktisk tapsgrad 2007-2017
Massemarked med pant i fast eiendom*	28,6 %	0,6 %	32,6 %	3,5 %
Øvrig massemarked	40,2 %	37,5 %	53,3 %	26,4 %
Foretak	43,8 %	26,9 %	46,3 %	21,1 %

* Internt estimert EAD-vektet tapsgrad for misligholdte lån mot massemarked med pant i fast eiendom (uten regulatoriske minimumskrav) var 12,5 % i 2017 og 14,3 % i årene 2007-2017.

Forventet tap (EL) beskriver det tapet konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). Regnskapsmessig skiller det ikke mellom massemarked med og uten pant i fast eiendom ved tapsføring. Tabellen under viser gjennomsnittlig forventet tap og faktiske regnskapsførte tap for massemarked samlet og for foretak de tre siste årene.

Tabell 36: IRB forventet tap (EL) og faktisk netto regnskapsførte tap

Massemarked			Foretak		
År	Forventet tap	Faktisk tap	År	Forventet tap	Faktisk tap
2016	0,28 %	0,02 %	2016	1,11 %	0,78 %
2017	0,26 %	0,04 %	2017	1,38 %	0,68 %
2018	0,29 %	0,01 %	2018	1,59 %	0,45 %

Samlet engasjementsbeløp og andelen som er sikret med pant (IRB)

Tabell 37: Samlet engasjementsbeløp (i mill. kroner) og andelen som er sikret med pant i fast eiendom fordelt på engasjementskategorier (IRB)

Engasjementskategori	2018		2017	
	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾
Foretak				
Spesialiserte foretak	42.699	56 %	36.734	55 %
Foretak SMB	30.241	17 %	26.904	17 %
Øvrige foretak	10.588	6 %	9.887	6 %
Massemarked				
Engasjementer med pant i fast eiendom	135.230	88 %	131.570	88 %
Massemarked SMB	5.950	85 %	5.924	85 %
Øvrige massemarkedsengasjementer	5.168	5 % ²⁾	4.603	4 % ²⁾
Sum	229.875		215.622	

¹⁾ Andel er totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori

²⁾ Et engasjement på en massemarkedskunde der realisasjonsverdi av boligen vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp.

Faktiske verdiendringer

Tabell 38: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB)

Beløp i mill. kroner	Verdi	Verdiendring	Verdi	Verdiendring
	31.12.2018	i 2018 (i %)		31.12.2017
Massemarkedsengasjementer	146.348	3,0 %	142.097	2,8 %
-herav massemarked SMB	5.950	0,4 %	5.924	6,5 %
-herav engasjementer med pant i fast eiendom	135.230	2,8 %	131.570	2,8 %
-herav øvrige massemarkedsengasjementer	5.168	12,3 %	4.603	-1,4 %
Spesialiserte foretak	42.699	16,2 %	36.734	8,9 %
Foretak SMB	30.241	12,4 %	26.904	-1,6 %
Øvrige foretak	10.588	7,1 %	9.887	-12,6 %
Sum	229.875	6,6 %	215.622	2,4 %

Beløp i mill. kroner	Verdi	Verdiendring	Verdi
	31.12.2016	i 2016 (i %)	
Massemarkedsengasjementer	138.242	1,7 %	135.879
-herav massemarked SMB	5.563	-3,1 %	5.739
-herav engasjementer med pant i fast eiendom	128.013	0,0 %	128.069
-herav øvrige massemarkedsengasjementer	4.666	125,3 %	2.071
Spesialiserte foretak	33.738	-11,3 %	38.057
Foretak SMB	27.353	-0,9 %	27.604
Øvrige foretak	11.308	-4,0 %	11.775
Sum	210.641	-1,3 %	213.315

Investeringer

Fra og med 2019 klassifiseres aksjer til virkelig verdi over resultatet. Endring i virkelig verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra finansielle investeringer.

Tabell 39: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen) fordelt etter formål (beløp i mill. kroner)

	Investeringer	31.12.2018	31.12.2017
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet			
	HitecVision Asset Solutions LP	39	37
	HitecVision Private Equity IV LP	21	15
	SR-PE-Feeder III KS	33	24
	SR PE Feeder IV AS	19	13
	Optimarin AS	24	24
	Monner AS	38	23
	Offshore Merchant Partners Asset Yield Fund LP	28	14
	Boost AI AS	47	0
	Øvrige finansielle investeringer	102	59
Sum finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet		351	209
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat			
	SpareBank 1 Markets	20	20
	Visa Norge IFS	77	
	Øvrige strategiske investeringer	8	
Sum strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat		105	20
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg			
	Visa Norge IFS		60
	Øvrige strategiske investeringer		2
Sum strategiske investeringer tilgjengelig for salg		0	62
Sum		456	291

Tabell 40: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill. kroner)

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap	Urealiserte gevinster eller tap	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2018					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	351	351	0	53	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	105	105	4	60	0
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg					
Sum	456	456	4	113	0

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap	Urealiserte gevinster eller tap	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2017					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	209	209	-15	-18	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	20	20	19	-17	-17
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	62	62	0	60	60
Sum	291	291	4	25	43

Tabell 41: Oversikt over type og verdi av børsnoterte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer)

Beløp i mill. kroner	Verdi 2018	Verdi 2017
Unotert	456	229
Omsatt på børs	0	0
Øvrige	0	62
Sum	456	291

Tabell 42: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv.

Beløp i mill. kroner	Nominell verdi	Risikovektet balanse 2018 ¹⁾	Risikovektet balanse 2017 ¹⁾
Rente og valutainstrumenter	222.246	1.427	1.655
Svekket kredittverdighet motpart (CVA)		892	933
Sum finansielle derivater	222.246	2.319	2.588

1) Risikovektet balanse beregnes etter standardmetoden.

Renterisiko

Tabell 43: Resultateffekten ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng ved utgangen av de to siste årene dersom samtlige finansielle instrumenter ble vurdert til virkelig verdi

Beløp i mill. kroner	31.12.2018	31.12.2017
Sertifikater og obligasjoner	-42	-45
Fastrenteutlån til kunder	-24	-16
Øvrige utlån og innskudd	-90	-83
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	129	121
Annet	9	1
Total renterisiko	-18	-22
Løpetidsbånd		
0 - 3 mnd	-21	-11
3 - 6 mnd	3	0
6 - 9 mnd	1	-3
9 - 12 mnd	-1	2
12 - 18 mnd	1	-1
18 - 24 mnd	4	-2
2 - 10 år	-6	-7
10 år +	1	0
Total renterisiko	-18	-22
Løpetidsbånd		
NOK	0	17
EUR	-13	-27
USD	0	-11
CHF	-1	-1
Øvrige	-4	0
Total renterisiko	-18	-22

Øvrige vedlegg

Tabellene i dette kapitlet finnes også i eget vedlegg (Excel) som oppdateres kvartalsvis. I tillegg inneholder vedlegget tabeller som viser følgende:

- De viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter (arkfane 28)
- Sammensetningen av ansvarlig kapital (arkfane 29)
- Forholdet mellom ansvarlig kapital i regnskapet og den ansvarlige kapitalen som beregnes for kapitaldekningsformål (arkfane 30)
- Beregning av uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio) (arkfane 31)
- Overholdelse av krav om motsyklisk kapitalbuffer (arkfane 32)